ACC. N:R. M. 11735 : 1–212.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Skåne

Härad: Albo, Ingelstads ö. Färstads häraders

Socken:

Uppteckningsår: 1923;

Upptecknat av: Sigfrid Svensson, Lund

Adress:

Berättat av:

Född år i

Denna upptekn. påtraffades år 1951 bland Gotth. Gustafsons kvarlåtenskap.

Årets arbeten ö. fester.
Bröllop, födsel, sjukdom, död och begravning.

Sägner.
Folkvisor.
Ordspråk ö. ordstäv.

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

FABRIKSMÄRKE.

N:o 806

M. 11735

Sigfrid Svensson
III: 1

FOLKLIVSARKIVET
LUND

M.11735

M.11735

FOLKLIVSARKIVET
LUND

Folkminnen

från

Albo, Ingelstads och Järrestads härader.

—

Upptecknade sommaren 1923
– med understöd av Hyltén-Cavallius stiftelsen –
av

Sigfrid Svensson
fil. stud. Lyst. nat.

M.11735

M.11735

Anders Jönsson Krok:

(Målarhusen, Hagestad, Löderups s:n. Född på samma plats och vistats där så gott som hela sitt liv. 80 år)
Har varit ålfiskare.

Förr i tiden, när de gick till dans, hade de lag med en 25 till 30 man. Då skulle där vara gille, det gick omkring på dem, två stycken skulle bjuda varje kväll. Det började sedan fastan var gången och fortsatte varje söndag med undantag av bönedagarna.

Midsommarafton gick de omkring och sjöng för ägg. Drängarna, eller "öjapåjarna" som de sa, alltså de äldre, kunde få ända till en 60 stycken ägg. Pojkarna fick ju också past inte så många. Ja, de gick för sej själva. Pojkarna kunde vara ända till en 17 el. 18 år. Nej, några majvisor hade de inte. De sjöng en visa på ett ställe, en på

FOLKLIVSARKIVET LUND

M.11735

ett annat. Jag kommer i håg att vi sjöng:

Min gud jag kommer nu med tårar
och faller ödmjuk i din famn
som lagt igen de djupa fåror,
som hungern plöjer i vårt land

De små de gå och
och sucka för en ömklig tvist
de gamle som på kryckor falla
ha aldrig sett en sådan tid,
Ty folket löper av och an
men ganska få som hjälpa kan.

Ja, jag minns den inte riktigt. När de hade sjungit gick de till det ställe där de skulle ha gillet. Då fick de alltid kokta ägg till frukost. Jag kommer i håg att jag fick ägg i [illegible] som jag skulle springa till gillesgården med så frukosten kunde vara färdig till de kom. Sen gick de hem och lå sej och så började gillet på

M.11735

eftermiddagen midsommarsdag. Ja den långa dansen var att de skulle ut och vandra. Då blev de inbjudna på ställen.

Majstång hade de inte då.

Det är väl en 30 år sedan eller så där, sedan de började sjunga den förste maj.

När de skulle börja i marken skulle dragarna, de hade ett par stutar och ett par hästar, gå över en yta och en lie innan de spändes för. Jag har själv sett det när jag fjänte till Nils Truls. Det var för att inte Trollen skulle få makt med dem.

Ärter och ärter såddes så fort man kunde.

Korn såddes inte förrän den 16, 17 och 18 maj. Då hade man haft marken i ordning förut men den

FOLKLIVSARKIVET * LUND *

M.11735

fick ligga så länge. De hade något slags korn som kallades för Himmelskorn. Det var stort i kärnan som vete och hade nästan inga agre.

Det var tid att så korn när pilebladen hade så stora blad som musaöron.

Nu ha vi stora förändringar i väderleken. Förr kunde det bli mödriver så stora som långorna. I maj kunde frustinnerna gå bar fotade och bararmade.

De gamle talade om "Sven Truls vinter". Det blev så mycket mö den 13 maj så de kunde inte begrava honom. Ja, det var förrän min tid.

Blasius eller Sant Bles la de uten halmviska. Blåsto den bort blev det ont om foder, blev den liggande blev det ett gott år.

Så länge "frörna" (=grodorna) korra före Valborg så länge skulle de uppköra att korra efter d. v. s. det blev

M.11735

kallt och blåsigt.

För månad var mars månad. Då skulle de börja att lägga sig i dagsljuset den första torsdagen för att där skulle bli falg i "vårarna" (= baggarna). Det var inte varje dag utan bara om Torsdagarna.

Den förste som "bröd middingen" (=tog första greptaget i gödselhögen) skulle ha vantar på. Men varför, vet jag inte.

Skärtorsdag skulle alla dörrar korsas med krit för att trollen skulle hållas borta. Likaså ingnstyget. Där var prat om dem som reste till Blåkulla också.

Det hände långt före min tid. Det var ett hus vid Lynsbjers backe (Hagestad) där en dhats Andersson var barnföld. Han talade om att när han

FOLKLIVSARKIVET LUND

M.11735

var på sig så hände det en kväll, när det var mån rkent att en Trollpacka kom dit. Hon hade bröst som var så stora som spannar och deras hund hoppade upp i fattarna (=på varna) på henne. Mannen blev kvar men de andra sprang och gömde sig. ~~Han tog~~ Hon hade en slarv som hon slog sej på axeln med. Mannen tog henne om armen och ledde henne ut. Hon gick ut i bjerbackarna och hunden följde med. Han kom inte igen förrän om fredagar.

Det var när byhören en gång gick och vaktade. Trollen hade lagt upp en brödspada och det var fråga om han ville laga den. Det gjorde han och la den på sin plats igen. Så fann han ett bröd. Han tog det och stod och tittade på det. Så sa det, att han gärna kunde äta det för det var av bondens bästa råg.

M.11735

FOLKLIVSARKIVET LUND

Jag tror det var samme byhöre det en gång hände nåt annat. Trollen hade dvärghattar som gjorde att när de hade dem på sej, så var de osynliga. Byhören hörde hur de sa: Låt mej få en, låt mej få en. Och då sa han: Ja, och låt mej få en. Han fick en och då kunde han se Trollen. Där var gille hos en bonde. De togo dit och han följde med. Och där såg han hur de satte sej till knippels (= knäna sej hemmastadda)

Det var en som talade om för mej. Han hade varit i Sin risham n och när han var på hemvägen så fick han se två skator som drog en sked och det var ett ax i skeden. Så var det en gård där han såg likasom gaveln lyfts av och det "valade" som där hade hållit av ett helt sädlass. Men när han kom dit var allt i sin ordning igen och han såg ingenting.

M. 11735

Det var en bonde som stod sej bra. Han hade en sons som var präst. Han kom en gång och hälsade på sin far, men hans hästar fick inte lov att stå i fred om natten. Han hade fäst dem vid krubban, men om morgonen stod de vid var sin sida om spillan. Det kände ett par morrnar. Han förstod då att det var sant som de sa att far hans hade goanisse. Fadern erkände det också till sist. Prästen började läsa. Då visade sig en pojke med röd tofsluva. Prästen frågade om han icke hans far. Ja, sa han. Sen hur länge. Sen två år. Vad har du för det om året. En ledamot (fingerled). Då högg prästen en finger av sin far. Sen stack han med en syl ett hål genom bleget i förstuken och började läsa. Och pojken måste igenom där, fast han grymtade förfärligt.

Här kan höra talas om Gärde Jäppa. Hon skulle ha vistats mycket i den gården där Jöns Henriksson bodde. När de talade illa henne, vällte hon lass för dem. Du är så slarvig Jäppa, sa de. Jäpp, jäpp, sa hon. Hon gick baklänges mer i brunnarna. Här var en präst här som kallas prosten Ek, han

M. 11735

är begravd där eken står på kyrkogården (Löderup). Han kunde med trollkonster och han manade ner henne. Det var i Kroks höl (Hagestad). Han läste så hon sjönk i jorden. Hon slog boken ur handen på honom men han läste utan till och ner måste hon.

Vallamannen regerade omkring med en stor krigshär. Prosten Ek bannsatte honom så jorden weddes under fötterna på honom. Eller ~~på~~ under hästen när han var sidande. Vallamannen skulle då för avlösa honom. Han flydde då till kyrkan och där satte han sej vid altaret och skrev ett brev. De började hugga i dörren. Där syns märken i den och efter kulor också. Då gick prosten Ek från och sa att förrän de skulle ruinera Guds tempel så skulle han släppa livet till. Så blev han halshuggen. Utanför dö-

FOLKLIVSARKIVET LUND

M.11735

sen till vänster låg en sten, där det syntes liksom en stor blodpöl. Såfort som blodet hade gått bort blev fläcken rödmålad till minnes. Prosten Ek liksom tvivlade på sej själv. Det stod i brevet som han skrivit: "Ni skall slå en torr ekepåle i min grav. Grön kar den blir jag salig." Vallamannen kunde inte leva länge. Det var för bannlysningens skull. Han satte sej på en kruttjärding och sprang i luften. Såret flög ända bort till Övrabyborg. Han hade så mycket krigsfolk, Vallamannen, att han kunde ställa upp två led från Tostorp och ända till Ystads port. Han hade en nyster i Köpenhamn som han var rädd för att hon skulle komma med en krigshär och avliva honom.

Vi hade en som hette Olof Skytt. Han reste om nätterna. Det

M.11735

var en vålnad eller så där någonting. Han red till häst och hade två hundar. Det var en gång en kvinna som mötte hundarna. Hon blev rädd för dem och gav dem bröd. Men de blev hindrade på det viset. När hon mötte honom sa han till henne att de skulle hon inte göra. Han fråga henne: Var Blakk före Brun? Ja, sa hon. Då skall hon inte nå Borrvarebackar (Borrby) i natt, svarade han. Det var trollgrackan, som han menade som han var efter.

Håkan, min bror, sa att han mötte visst Olof Skytt en kväll. Men det kan han själv bättre tala om.

Natkravnen var en vålnad som gick igen. Han skulle resa till Kristi grav, men han nådde aldrig dit. Han skulle en gång fånga en

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

jägare som var ute på jakt. Jägaren började skjuta på honom. När skotten tog flög han avsides, men när de hade gått av kom han igen. Till sist hade jägaren inte fler skott. Han slängde geväret och sprang och gömde sig. Men när han kom igen var det sönderbrutet. Hade han blitt skoss hade han blitt dödad.

Ja, goa vätta det var en plägsed. Julafton, nyårsafton och trettonafton gick de ner i stallet och slog lite öl till var och en av kreaturen. Det kallade de för att ge goavätta.

I parken vid Övedsklosters slott flickan som trampade på brödet. Där var en visa om henne. Det var i Pommern det inträffade. Där stod: I Pommern, det sköna land.

Vi var hos Per Isaksson (Spjutstorp) för en flicka som hade fallande sjukan. Han hade själv medicin. Han visste reda på alla slags blommor som fanns. Hon fick medicin, men det hjälpte inte. Han tog 50 öre för det.

M. 11735

Åsumsjägen hade ett annat sätt. Han såg i ett linbyg vad som fattades.

Det var en gång ett par drängar som tog nilan av en häst och kom till honom med. Och så skulle han säga vem som tatt hästen. Men han sa till dem: Kom inte och gör det en gång till för då går det olyckligt. Hästen står hemma i stallet.

En gång blev han åtalad. För det var ju kvacksalveri. De kom och hämta honom, när han skulle till kings. Han kom upp i vagnen, men hästarna gick baklänges. Ja, de makta inte dra så då får jag väl gå av igen, sa han. Men de hade gått ut i ett rågstycke och det gjorde han tistället åtal av. forts. sid 34

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

Håkan Jönsson Krok:

[Målarhusen, Hagestad, Löderups s:n. – Bröder till föreg. meddelare. – Har varit byaspelman och ålfiskare – 83 år]

De gick omkring midsommarafton och sjöng för dagg. De sjöng först psalmer, men så tror jag att det blev förbjudet. Det var olika visor som sjöngs. En av Fritjofs sånger:

Du Heimkringlas granna, du höga nord
du får ej stanna, uppå vår jord.

Där var nån del av den sången som var på annan melodi och som vi inte kunde sjunga. Den stod tryckt i en bok som jag hade. Där stod mycket om Fritjof och Björn. De sjöng också:

Se, fågel vars kvitter är du
ej mera glad för mig
när jag var fri så hörde jag
var morgon uppå dig.

De hade gillet midsommarsdag. Då samlades de vid 3-el. 4-tiden och då hade morskan på stället bakat äggakakor och gjort i ordning. När de sprang den långa dansen var spelmannen före och så följde alla de andra efter. De sprungo ända till det ställe där en annan by hade gille och där blev de inbjudna. Jag kommer ihåg en gång att Sandbybarna (Sandbyborna) kom hit här till Målarhusen. Jag tror att det var överenskommit först. Sångarna och pågarna hade ver för sej. Min farbror spelade en tid för sångarna och jag för pågarna. Alla hade de gille midsommardag. Och det var gille om måndagen också.

M. 11735

De skulle börja att plöja i mars månad. Men då kunde det ofta vara den värsta vinter.

Per med den hete stenen, sa de. Det var Peter Katted, då skulle det tö lika mycket ovan som under jord.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

Den gamle våren (= baggen), alltså den som hade övervintrat skulle de slakta den 24 augusti, det är Bartolomeus.

Då skulle också bina dödas. De rökade ihjäl dem förr i tiden. Där gjordes ett hål i marken så stort i omkrets som kupan. I mitten sattes en pinne med en klycka och i den fästes en lapp som hade doppats i smält svavel och som tändes på. Så sattes kupan över och jorden packades tätt intill. Efter en kvart eller så tog den bort och då var bina döda. — Över kupor där samhällen skulle övervintra sattes en kär ve lång halm och hålet mellan dessa igen med lera.

Michaelsdagen skulle frun-timmerna ha älfångsten. De fick göra med den vad de ville. Men de skulle istället bjuda på sina mannar. Jag minns hur en morron en michaelsdag jag och min kamrat blev bordbjudna till min bror och hans kamrat på bod. Rätt som det var kom min brorskvinna och den andre fiskarens kvinna ner där och hade stekägg och bränvin med sej.

När de skulle köra första lasset ut skulle mannen ha skinnvantar mössa och stora påsvantar på sejom det var aldrig så vatnet.

När de skulle ut och så satte de en kniv som där var stål i, i hörnan. Där välte de såkorgen vid sidan om kniven. Sen slog de tre jordklumpar mot bottnen. Sen tog de såderkorg och kniv.

Vid julen skulle de ha ett stort fat med svinkavud på. Och på det var hängt korv och sådant. Det skulle inte röras förrän julen var slut, först

M. 11735

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

redan Trettonafton började de skära av öronen.

Trettonafton skulle de ha mjölgröt att fylla gluggarna med, sa de.

Min mor slog ut lite öl och bränvin till djur och sa: Här har du goavätta, att du ska bevara mej och mina. Får bara skratta åt det. Det var Trettonafton.

M. 11735

Olika berättare:

FOLKLIVSARKIVET * LUND *

Det var en gång två väktyfar som kom till ett björnide. De undrade på vad det var och den ene krögn in där. Men då kom björnen. "Va e de, som skymmer i håla", frågade den som var därinne. "Om inte ja höll i hyssa, så finge den nog se va som skymde i håla" svarade den andre, som höll björnen i vansen.

Lars Svensson
Hagestad, Löderup. — 57 år.
(Se I sid 97.)

Jag har hört talas om att de skulle gräva ned en levande orm i ett krus i stallen. Det skulle vara för att där skulle bli fur.

D. o

Frans Österlund talade om att Måns Tröskare skulle låna bort

M. 11735

råttor och möss för honom. Men det hade inte gått. Då hade han sagt att det var stålråttor.

d:o

Måns Tröskare botade folk också. Det var en som han skulle bota; men den kom igen och sa att han var lika dålig. Ja, sa han, du skulle aldrig ha pissat (= kastat vatten) vid det där träet.

d:o

De talade om att hästar blevo omme blästa. Då svullnade de i huvudet. Jag har själv sett det en gång. Ormar kallades ett slags stora larver, tjocka som ett finger. Jag har sett sådana som både varit gröna och röda.

d:o

De sa om råttorna:

att de va rädda för det de bita
men fick äta det de skita

d:o

De skulle ha en klingande harve och en slasheder mögvöjn d. v. s. de skulle

M. 11735

köra gödsel i vått väder men harva i torrt väder.

d:o

Rågen säger: Bädda ti mej vell, så hyller ja po mej sell d. v. s. de skulle ha jorden bra i ordning och så rågen grunt. Där var ett ordstäv om veten också, men det har jag glömt.

d:o

Jag har hört olika beräkningar för kornsådden:

Korn skulle sås den 18:de maj;

Korn skulle sås när de bruna flugorna började synas i gödselhögen.

Korn skulle sås, när körsbärsträden börja blomma.

d:o

När rågen kan dölja en kråka den 1:ste maj, är det bra.

d:o

Troedan (Vårfrudagen) börja ändera vårja.

d:o

FOLKLIVSARKIVET LUND

Det var allmänt Tal av de gamle att när Bornholm nyttes högt blev det sträng vinter.

D:o

Måns Persson sa att träd skulle fällas de Tre dagarna mellan ny och nå. Då skulle inte Trät spricka.

D:o

För att där inte skulle bli orr i Trät skulle de fällas antingen i ny eller nå, jag minns inte vilket.

D:o

Måns Persson sa att S. E. som var så rika hade goaniose. Och, sa han, Maria fick den nog med sej; för hon var den som sista gifte sej.

D:o

Det är en person från S:t Olof som berättat det för mej. Det var så att i S:t Olof var en gengångare som brukade ha sin väg förbi ett hus där det bodde en man som hette Per. Ja, han kallades för

Per Kruare för han hade mygkrog. Där satt en kväll några kamrater och söp, när gengångaren vid 10-tiden kom sin vanliga väg framom förstun. De beslutade att gå till graven vid 4-tiden på morgonen, då gengångaren brukade komma tillbaka igen. I komna till kyrkogården råkade en av dem komma för nära graven som var öppen och föll huvudstupa ned i den och i sin förskräckelse tappade han tofflorna där. Alla skyndade bort och väl in komna inom dörren på krogstället såg de den döde komma tillbaka. När det så blev uppå dagen skulle samme personer gå till kyrkogården och se efter och då stodo tofflorna vid sidan om graven, som då var igenkyckt.

Erik Nilsson
E. Ingelstad — 70 år
(Se II sid 5)

Jag skall tala om en historia som mutor uppkommo. Det var en

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

gång tre prustimmer som mutto utaså för en gavel och för rättade sina behov. Men det pröv för färligt den natten och framför var och en blev en isgata. Då hörs där en hare springande. Framför den första halkade han, framför den andra slog han en kullerbytta men framför den tredje blev han liggande och blev tagen. Men om började kärringarna kiva om vem som skulle få om honom. Och de kunde inte samsas utan det blev rättegång. Domaren visste inte hur han skulle göra. Till sist gav han dem alla tre ett prov. Den första skulle knäcka en nöt genom att sätta sej på den med bara gumpen. Det gjorde hon så bra så skalet krossades i många skärvor. Den andra skulle kasta sitt vatten genom ett nålsöga. Det gjorde hon med en stråle så fin så. Den tredja skulle släppa en fjärt så kjolarna skulle lyftas. Det gjorde hon så kjolarna

M. 11735

stod högt över huvudet. Nu var domaren lika rådlös. Men den första kärringen, hon som krossat nöten, hon tog skärvorna och gav en åt var och en av nämndemännen och domaren gav hon kärnan. Och då fick hon rätt.

Anders Månsson
Löderup.

Här var en som hette Grim, det var 1. o. m. under Kristian Tyrannus tid. Han flådde en tjur till häften och mördade också prästen i Löderup, som hette Ek.

Sven Svensson
Löderup

Prästerna hade tagit en särskild lärdom för att kunna mana ner folk. De som ville lära det skulle gå böcker från Pommern och från Stettin.

Per Larsson
Flagestad – 85 år
(Se I s. 189)

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

Vid bäcken vid Löderups station var det ett hus där det spökade så förfärligt. Då gick de till prosten Höckert. Han kom dit, de fick falla på knä allesammans. Så kom där nåt, bäckahästen eller sånt. Han läste några ord, sen kom det aldrig mer.

D:o

Kvinnor skulle inte gå över en bäck, när de hade regning för då fick det onda makt över dem.

D:o

De sprang den långa dansen, när de hade lergille (Se I s. 193) 1848 var jag med då var jag 11 år. Min fars bodde längst söder om byn och då sprungo vi ända upp i byn.

D:o

De hade dans varje söndag. Det var riktigt skriftligt hur det skulle gå till och där var 3 ordningsmän tillsatta och de som bröt fick inte var med. De fick inte trampa i råd, inte gråla,

M. 11735

inte åsamka någon lönskaläge. Aldrig hörde man talas om någon som slogs.

De som utestutits för någon överträdelse fick inte vara med igen förrän de själva hade bjudit en kväll. Vårgillet var omkring den 1:sta maj. Julalek kallades det när de dansade vid julfiden. Vid midsommaren hade de sommargille. Vid höst hade de höstgille.

D:o

De hade namn på stjärnorna: Märiavagnen, Stallvagnen och Stjärtstjärnan. Märievagnen syntes rakt i söder.

D:o.

Det var för en 10 år sedan en gubbe i Köpinge som hette Klarin. Han blev biten av disponent Benedictons hund. Efter en tid kom gumman Klarin upp till disponenten. Hon hade en kniv med sej och bad att få skära hunden för hon skulle ha ett par droppar blod, som hon skul-

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

le bota sin man med. Disponenten kör-
de åt henne.

Nils Persson
(Student. Köpingebro. 22 år)

Far har berättat om en fru där hem-
ma som hade fått ett barn som hade
mycket stora mandlar. Hon sa att
det berodde på att hon hade tittat sej
i spegeln ~~och~~ gapat, när hon var
med barnet. Jag minns inte så noga
hur hon skulle bota det. Men jag kom-
mer ihåg att hon skulle ha fått
å-vatten och så skulle barnet behandlas
på något sätt med det- dricka det eller
tvättas med det kommer jag inte ihåg.
Men det skulle ske Torsdagar. Till sist
höll barnet på att bli födalvat men först
då vände de sej till läkare.

D:o

Jag minns att när min farmor
hade klippt naglarna korsade hon
sej med saxen över handen.

D:o

M. 11735

Min mormor var så rädd
att månen skulle skina på henne
om natten, så hon var så mån om
att dra ner rullgardinen. Ylva trodde
att munnen skulle förvridas på nå-
got sätt.

Gösta Åberg
(Student. Köpingebro. 23 år)

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

Anders Jönsson Krok

(forts fr. sid. 17)

De talade om, att det var några silafiskare som var ute på sjön. Då var det en fru som hade ett barn i famnen som visade sig för dem och sa, att de skulle vända om. En del gjorde det, men några brydde sig inte om det och de omkommo.

Det var en strandning här, där det var så många som omkommo. Liken blev inlagda i en brygdebo, som stod härnere, innan de blev begravda. Där sjö hade det sen, det är så sant som jag sitter här. Det var en som hette Ola Mårtensson som bodde där Gösledt nu bor. Hans hund var sent galen. Han sprang om nätterna fram och tillbaka mellan gården och sjön och skällde och skrek. När Ola Mårtensson sent en natt gick hem såg han

M. 11735

vid gården, som Anders Persson nu har tre valnader. Jag vet inte vad de hade att gå efter. Men de hade ju blitt av med allt vad de hade.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Det hände en gång att en gubbe som fiskade ål kom ner och skulle sätta ut en humma. Per Lönn hette han, han hade varit soldat. När han var ute fiske han så ett par karlar som en bit öster om kommo asande med tågvirke och segel. Ålfisket var nyss börjat och hummorna stod inte så långt ute. När han kom i land gick han dit. Men då såg han ingenting. Men en bit efter blev det nordost och då inträffa en strandning på samma plats, där han satt det här. Och det var två av besättningen som blevo räddade.

Det var en man här som hette Ola Månsson, han bodde där Per Skomakare nu bor. Han kunde förutsäga strandningar, vad de voro lastade med

M.11735

och hur många som drunknade. Han hade underliga drömmar. Han sa om den plats, där fyren nu står, att där en gång kom att bli uppförda dryckra byggnader.

Den här Ola Månsson kom en gång förbi en del ekebuskar nere i backarna, där det var en mängd lappar upphängda, röda och vita och blåa. Han trodde strax det var dockelappar, som glyttar (= barn) hängt dit. Men så tänkte han mer på saken och vände om igen för att se mer efter. Men då såg han ingenting. Det var förstås nån slagsjökeri. Där var säkert pengar nedgrävda. När danskarna fick lämna landet grävde de ner.

Det var i Sandby i Klövängen. Det var en dräng som gick där och körde med ett ok. Bilden fick fatt i örat på en koppartitel, så den kom till hälften ovan jord. Drängen

M.11735

tog bilden av och gick hem och skulle hämta folk. Men när de kom igen så stod ju hästarna där och arret låg där men koppartitteln var försvunnen. Han skulle aldrig fatt bilden bort, för den var ju förtrolad.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Det var en som hette Jöns Hanna som hade skänkt en silverkanna till kyrkan för han skulle bli bisatt inne i kyrkan. Han hade bott i Lars Pers gård och de sa att Lars Persson hittade hans pengaskrin.

Min bror Sven var en gång med att gräva en grav på kyrkogården. Då stötte de på en gammal begravning och hittade en kvartera med bränvin i.

Det var en kvinna i Borrby som fått ett barn som skrek så. Då var det någon som inbillade henne att hon

M. 11735

skulle söka upp ett ben på kyrkogården. Det skulle hon låna och låta barnet sova på för att det skulle få ro. Men det var några barn som slog sönder benet. Och de kunde inte lämna igen det. Men dem döde hon igen och skulle hämta det och jag tror att både han och hon fog sin död av det.

Vi hade en sådan gavehals (gaphals) Då en kväll gick en av våra äldsta pojkar ut och skrek genom rutan när mor gav barnet di. Hon blev så rädd, så hon höll på att tappa det. Och barnet blev kyst. Det var tvunget att barnet skulle taa tag om väggen om det skulle hjälpa.

Torsabettet var ett djur som fanns på daggen. Det var grått till färgen och fjockt som en nyträd. Det hade ett par gula prickar i huvudet ungefär som mockan fast huvudet var inte större än ett knapp nålshuvud. När de bets blev det svullna der och lederna bröts sönder. Jag har

M. 11735

FOLKLIVSARKIVET LUND

själv kommit före sådant. Man fick ingen ro för det. Där var gamla kärringar som kunda bota det. Jag var hos en som hette Kersti Ola Mårtens. Jag fick sätta mej på en stol. Hon tillade på fingret och börja läsa. Och när hon slutat spottade hon på golvet. Det gjorde hon om tre gånger. Så fick jag nåt i en flaska som jag skulle smörja på fingret. Och det blev bra. Min kvinna kom ut för detsamma. Hon kunde inte sova på flera nätter. Så gick hon till den här Kersti Ola Mårtens. Och när hon hade signat för tredje gången, satt min kvinna och sov på stolen.

Grimsbettet var något annat. Det har jag själv sett. Det var när jag arbetade på banan. Vi hade tagit undan jorden i ett skakt. När vi var borta en stund hade det fyllts med vatten. Och där såg vi det simma omkring. Det såg ut ungefär som Torsabettet men var svart

M.11735

som ett hossahår (= hästhår). Det var väl ungefär en tre tum långt. Där var när av karlarna som sa, att blev man bitet av ett sådant var det vissa döden.

Det var en man från Sandby som brukade resa till en klok uppe i Småland. Han fick av de sjuka persedlar som de svett i eller sådant. Han tog 50 öre av varje. Och när han fått för en 16 kr. eller så där gick han upp till Småland.

Trollen förbytte barn. Därför skulle de förvara barnen noga, innan de blev kristnade. På ett ställe var det en kvinna som fick sitt barn bortbytt. Då var det en gammal kärring som sa till henne att hon skulle koka vatten i ett kittel och så skulle hon säga: Anna jag kokar mitt barn. Det skulle hon säga tre gånger. Det gjorde hon och då kom trollkärringen och lämna hennes barn och tog sitt.

M.11735

FOLKLIVSARKIVET LUND

Barnet skulle ha stål hos sej i vaggan innan det var kristnat.

Modern fick inte gå över en väg innan hon gått i kyrke.

När hon gick i kyrke tyckte de inte om att få besök av henne på hemvägen. De sa, att de då kom till att slå sönder många "kar" (= kärl).

Det var en kvinna här i Hagestad som hette Ulla som fått ett barn. Innan hon gått i kyrke gick hon ut i trädgården en kväll sedan solen gått ner och då var där nåt som kom på henne så hon kunde aldrig mer gå riktigt. Det ena benet drogs upp på något sätt.

På ett ställe var där en trollbatting. De skulle ha dans en gång och då bar de honom ner på logan i en korg. Och när de dansade så var han i korgen. När de gick åt de ett gäs stå kvar. Då var där nån som sett hur

M.11735

han hoppade ur korgen och fick tag i ljuset och så ner i korgen och så upp igen undan för undan. Och så ropade han: "Äu korren å i korren å hossan!" Men när de sen kom ner på logan igen, rörde han sej inte.

Jag har hört talas om att en stor del ungdomar var ute på en is. Förr i tiden var det ju så mycket vatten, sjöar. Ja, de gick på isen och slogo kana och där var både drängar och pigor. Så kom det en grå häst som stannade där och de frågade om de fick rida. De satte sej på den ena efter den andra och hästen blev allt längre och längre och de var väl en 30 till 40 stycken. Men när den siste skulle sätta sej upp sa han: "Kors i Jesu namn, så lång häst hade han aldrig sett förr. Och då stod de där på isen med det samma och hästen var borta.

M.11735

Det finns en visa som handlar om hur bäcka hästen föreställde sej som en ungkarl och belägrade en flicka. Ja kanske var det neckens, men det är väl detsamma som bäckahästen. Men jag kommer inte ihåg hela visan. Ylon fick ett barn och då sa hon till honom:

När ska vi hude (= vigas) och när ska
vi skjude och när ska vår bröllopsdag tillkunda.

Och då sa han:

Ja huden och skjuden når vore vi vigen, så
aldrig ska vår bröllopsdag tillkunda.

Och så sa han:

Jag är rätt ingen ungersven fast jung.
prun tycker så
Jag är den lille arken (= necken) under böl-
jan den blå
Jag tager mitt hus under isen.
Jag tager mitt hus under bredaste bro
där ingen kan segla, ej heller någon
ro,
Jag tager mitt hus under isar.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

Det var en väskytt som hade sitt tillhåll på ett ställe i Borrby. Ylan kom hem sent en natt och mannen i huset sov redan. Det visslade i näsan på honom, när han sov. Väskytten blev rädd och väckte honom och fråga vad det var. Jo, sa mannen, det var Noak Skytt som visslade på sina hundar. Gud ske lov att jag slapp undan den, sa väskytten.

Förr i tiden hade de gillen vid alla möjliga tillfällen. De hade "dra-ins" gillen. Förr i tiden hade de ju små längor och den mesta råden stod ute i hesar. När de då fröskat det som var inne, skulle de dra in på logan en ny hes. Och då var det dran in's gille. När de högg ru (-råg) hade de rugille. När de högg korn var det korngille. Då fick de äggakak till middagsöln (måltid som serverades ute på marken ungefär vid 5-tiden på e. m.). Då kvällen vankades risgröt.

M. 11735

FOLKLIVSARKIVET LUND

Kvarnbyggaren Per Wilsson:

(Löderup. Vistats några år i Albo härad – omkr. 75 år)

Förr i tiden var ungdomarna samlade i lag. Då hade de dans varje söndag (om sommaren) och drängarna skiftade till att bjuda. De som inte var med i laget fick ändock vara med på gillet mot att betala en kr. eller så. Där var så många i laget att det kom på varje drängs tur att bjuda 2 gånger om året.

Den långa dansen genom byn skulle vara vid något särskilt tillfälle på året, men jag kommer inte ihåg när. Då var det jubel. Varje dräng hade en piga i handen och så hurra och sjöng de.

De sa Mathias med gåsaägget. Då skulle gässen börja vårpa.

De sa Bartholemeus med den starke stormen. Slår åldrig fel utan det blir en frukbansvärd storm då. Antingen på

M.11735

dagen eller också några dagar förut eller senare.

De slog nymånar i skamlarna (= tröskel) för att inte spöken skulle komma dit. Skålarna slogs ner helt och hållet. Då brukade de ha vådelade dörrar. Och de slog nålar i överkanten på underdörren också.

På Stackebo gård i Albo härad spökade det. Det hade ägts av en kapten Munck av Rosenschöld som hade dött. Han hade sagt till sin fru att han skulle gå igen och hon skulle inte få någon ro för honom. Gården hade hon sålt men hon bodde kvar där än. Jag skulle bo på gården, en gång jag var där och byggde en kvarn. Fru sa till mej att det spökade där. Det var många dan natten och jag fick se honom. Jag hade inte sett kaptenen utan på en tavla, men jag kände väl igen honom. Han kom in i rummet i full rustning. Sen var han i ett annat rum och förde ett förfärligt väsen. Han var

M.11735

begraven i Rörums kyrka, men frun fick särskilt tillstånd att företa grav öppning och förde liket hiket till Stockholm. Men det var lika lätt för honom att komma från Stockholm till Stackebo som från Rörum. Det var på 1870-talet.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Det var en man i Fröslöv som hette Vallin som var fjärdingsman. Han blev slagen i hjäl eller omkom på något annat sätt, nog av han hittades i alla fall död i ett dike i Fröslövs by. Hans dotter var på något mejeri långt därifrån och samma morgon de hitta honom såg hon honom på mejeriet. Hur han det vara att får än här så Tillia (= tidigt) sa hon till honom.

Det var tro, att vattnet i en bäck som prästen åkte över hjälpte mot sjukdom. Men man skulle passa på att vara den förste som hämtade vatten där, sen prästen kommit över.

M. 11735

Om någon låg sjuk på ett ställe och någon kom in där skulle han lägga handen på huvudet på den sjuke en stund Det skulle hjälpa.

Den som varit i kyrkan gick bort och tog de som stannat hemma i handen Det kallades för att ge mässa.

Det var en gubbe som kallades Lasse Kafé och en som hette Lasse Olsson. Lasse Kafé trodde kunna trolla. Han hade hört talas om att Lasse Olsson skulle till stan en dag. Nej, det skall bli lögn, sa han. Och när han såg Lasse Olsson komma körande gick han ut på vägen med ugnskvasten och korsade på vägen och spottade. Så vågade inte Lasse Olsson köra över där utan vände om igen. Och reste till stan en annan dag, när inte Lasse Kafé visste om det.

Gavätta skulle alltid ha vid julen.

M. 11735

Min kvinna brukade sätta ut på en tallrik till henne.

Nissen talade de allmänt om. Det var på ett ställe som kvinna la så mycket god mat på en tallrik och sa till pigan att hon skulle sätta upp den på loftet till Nissen. Pigan tyckte det var alltför god mat för Nissen och åt själv upp den. Men hon blev dålig efteråt. Har du drivit något spektakel med nissen, frågade kvinnan henne. Ja, hon erkände att hon gått upp hans mat. Ja, det är därför du är sjuk, sa kvinnan.

På ett ställe drev de med nissen. De satt på hans tallrik. Tolv kravar sju (= råg) och en kort på tallriken, det kan aldrig gå, sa nissen. Sen var han inte mer på det stället.

De ha sagt att Wedraby kyrka blivit förstörd under syndafloden.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

Ola Nilsson i S:T Olof:

Nu bosatt i S:T Olof, född i samma socken. Har en tid varit bosatt i Rörums "käsch" och kallas därför alltid Ola Käsch. — 87 år

Allt säd som växer i toppen skulle sås i ny, det som växer i jorden, rotfrukter och potatis skulle sås i nä.

Hugger man av en alebuske i gått ny (tidigt ny) växer den upp igen på ett år lika mycket som på fyra eller fem år om den hugges i fomma nä, det vill säga när månen är rent vart.

Virke skulle huggas i nä.

Alla gagnsvirke skulle huggas i Fabian. Då högg rockasaavaren [nere] till trä för att där inte skulle bli orr i det.

De skulle slakta i nä, då skulle inte köttet svinna så fort.

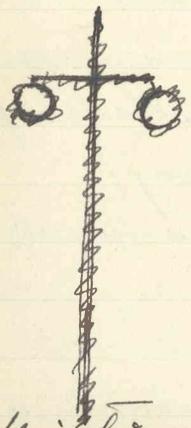
Bartholomeus, det var i slutet av augusti, gick medaftan bort. Medaftan

M. 11735

åt de vid S:tiden på e. m. Det var en änka borta i Gråsinge (Grevlunda) som hette Nora. Hon hade en soldat att hugga korn till sej, som hette Kvant. Han kom in och skulle ha medaftan. Nej, sa hon, nu har Bartholomeus tatt medaftan. Jasså, sa han, har Bartholomeus tatt medaftan kan han saw rätt hugga ert korn med. Och så gick han.

Tredje torsdagen i Tor skulle de inte läggja sej längre vid ljustänt.

Vid midsommar hade de majstång. Den var klädd med grönt och blommor.

Majstång på Gyllebo (Enl. beskrivning)

Det var en hög stång med en tvärstå högst upp och i den hängde en krans i varje ände. Vad som var i toppen minns jag inte, men det var väl en krona.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M.11735

Midsommarafton plockade de ett slags blomster som kallas för kärleksörter, som de stack i nån spricka i bjälken. De satte två stycken på något avstånd ifrån varandra, nåt tum eller så. Det var om de hade fästeman eller fästemö, så skulle de ~~de~~ om de blev gifta. Det blev de om örterna slingrade sej runt varandra. Men de kunde också böja sej åt olika håll.

Midsommarafton skulle de breda ut ett lakan och samla upp daggen på och ta in det innan solen gick upp. Det var för sjuka.

De plockade då också örter till rökelse, som skulle förhoåva sjukdomar. Det var en sort som kallades för bollerörter ( ), blå maj ( ) och hanakorn (Primula officinalis) de vätte i ängarna.

Om en havande kvinna går igenom en rågåker eller ett åkerland

M.11735

och tar ett ax eller en bälle (= balja) kan hon vålla att barnet får anlag till tjuvnad. Om det är i lyktsmånaderna. Ja, det beror på hur långt det är gånget. Jag kan inte säga det så noga.

Modern kan vålla barnet skaget om hon sett ett kreatur slaktas.

För att på lätta barnsängar kunde havande kvinnor krypa igenom en fölhamn. Då vållade de att flyttarna (barnen) blevo mara eller varulv.

Om de kände igen en karl som var varulv och sa: "Jag tror du är en varulv," så kunde han säga: "Det jag är, kan du bli". Och då blir den andre det.

Det var en som var gäst med ett fruntimmer som var mara. De höll ihop länge. Så frågade han henne en gång om hon visste var hon var kommen ifrån. Nej, det visste hon ju inte. Då visade han henne ett hål i bjälken och

FOLKLIVSARKIVET I LUND

M.11735

sa, att därifrån var hon kommen. Då försvann hon och syntes aldrig mer.

Det kunde "fånga" (=inverka) på kreatur också. Anders Persson i Moraslyke hade en ko som skulle kalva. De hade kastat ut en del räntor (inälvor). Kon gick runt omkring dem och bölade. Han hade förseth sej på dem, när kon kalvade hängde inälvorna ut vid nidan på kalven.

På ett ställe hade Trollen förbytt ett barn. Förbytingen åt så mycket han fick men sa aldrig någonting. En gång kokte de en katt till honom och gav honom. Och då sa han: Är jag så gammal, så jag har sett Östarups skaft (skog) blitt avhuggen och uppväxt tre gånger, har jag ändå aldrig sett pynta (=pölsa, blodkorv) med

ho å rumpa (svans)
röv å konta

Men då körde de honom väck (=bort)

M.11735

Nere i Simris är det egendom (=jord) som går ner till sjön. Där kunde sjötjuren komma och skötta korna. Och där blev kalvar efter honom. På ett ställe la de en sån där kalv till (=våta upp). Men när de skäppte honom med korna på gräs, sprang han till sjön. Och de såg honom inte mer.

Det var en prån Raskarum som var bosatt i Vik. Han talade om att han var ute en natt vid julatid. Då såg han en hel flock fåkreatur komma upp ur sjön. Han gick in och tog en bunta halm som han kastade tilldem. Och han tyckte han hörde, hur det rikligt knorja (=knastrade) i halmen, när de åt. Men om morronen såg han att där inte var rört ett dugg.

Noe jakt var nåt som drog i luften. Det var fåglar. Man kunde skymta dem i luften. Det var vid hösttid.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

Skaumannen och skausmuran talade de mycket om. Nere i Lilla Förbättring, om de hade kreatur där som gick och satte sej (i moras) eller kom i oordning på något sätt, kom skaumannen och sa denn det. Där låg de på högället och det var där för de kjälpte dem.

Jag skulle gå hem en gång i mörkret. Det var från Ratkarum till Östared. När jag skulle gå, såg jag tre karlar. Och jag hörde den en ge till ett latter (=skratt) Jasså, tänkte jag, är det meningen att jag skall gå här i natt. Jag gick i åtta timmar och såg varken hus eller hem.

[forts. nid 99.]

M. 11735

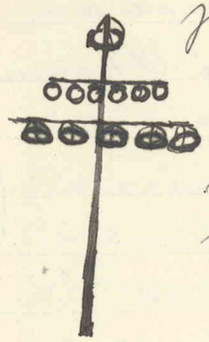
Kristina Mårtensson i Fågeltofta:

(Född i Vilemölle. Tjänat på olika gårdar i trakten, bl. a. också på Skansens Ravlundagård.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Nere i byn sjöng de för ägg i år. Men inte här i år och inte i fjol heller. Annars kan åren ha de sjungit. Det är den vanliga visan de sjunga: Och Gjuvlig tid. Det är en härlig visa. Den har använts här i min tid. Vi ha en flicka som är 32 år och för henne ha de sjungit pjevisan. Det var när hon var 16 år. Och då sjöng de omkvädet: Allt så vidt som världen är, springa de rosor i blomsmör. Nu ha de ett annat omkväde: Sommaren är så gjuvlig för ungdomen. Jag kommer inte i håg pjevisan. De sjöng: "då står där en vagga vid flickans säng". Men det var först sen de fått några supar. Ja, de blev fraktiserade. När de sjöng det gamla omkvädet, minns jag för på ett ställe, där de inte fick något, sjöng de: Allt så vidt som världen är springer en tork i deja komma

M.11735

Majstång på Ydrenovall (enl. beskrivning)

Vid midsommar hade de majstång på Ydrenovall. Den var alltid så fastligt fin. Den var prydd med blommor och grönt. Det var vitsippor och andra och trädgårdsblommor. Det var arbetarna vid gården som gjorde den i ordning. I toppen fanns en krona. Sen på vårdar. Där hängde kranor och kransar på dem.

Vid julatid red de på hästarna. Det var tidigt ~~juladagsmorgon~~ annandag jul. (Nej det var mera sällan de gick i julottan. De hade längt till kyrkan och fara till julottan hände väl inte mer än en gång vart fjärde eller femte år.) De red i från gård till gård. I spetsen red en på en vit häst. Det var Herr Staffan. De hade muck med sej. Var de kom blev de traktérade så de visst till sist knappt var de red. Var det någon som inte var uppe kastade de gödsel på gödselstacken. De hade en visa som

M.11735

de sjöng när de red. Jag kommer inte i håg den. Ett vers var så:

Vita grå
där rider själve Staffan uppå
i ra, i ra, i ra
i rallalalla la
Gossar låt oss lustiga vara!
En gång jul om året bra!
hjo, hallidilalla la

Där var ett vers, när bonden skulle bjuda.

*

De gjorde en gubbe av halm som de klädde kläder på och gick omkring med vid Knut. De kallade honom för Knut. Det var drängar som gjorde den och så förde de honom till en gård. De skulle hälsa inte se dem som kom med den. De skrev på en lapp som de fäste på honom:

Här kommer Knut
den stackaren
vi hoppas att ni inte köra honom ut

FOLKLIVSARKIVET LUND

utan kärbergera honom
eller sänden honom till nästa går.

Den efter Knut heter Felix. Halmdockan som varit Knut blev då Felix. Liksom Knut skulle han sändas från gård till gård. Det kallades att gå med Felix. Men kunde de på fast i den som kom med Felix blev han tjärad i ansiktet. Det var inte alltid de visste reda på det där och så fick de den ästad med Felix. Jag har själv varit med om det.

De sista åren har inte detta förekommit utan de ha bara kastat in knutor vid Knut. Vi va till namndemanneus i fjor. Där kom så många knutor, tråknutor invalsande genom dörren. De öppnade dörren och så sprang de igen. De som var inne skyndade ut för att få tag i den som kastade. Han skulle in på

gjudning. Där kom en träsko som inte var utklädd. Där var bundet en rosett om den och där hängde en lapp där det stod:

Här kommer Knut
Kör honom inte ut.

Den fick stanna där.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Trettonafton gick de julatspöke. För några år sedan var det stora ungdomar som gick. De hade liksom affär med sej. Påsar med träpinnar och gamla träskor i. Så var de förfärligt utklädda.

Den piga som tjänat hoget fick 15 alnar linväv till julklapp. En dräng fick till ett par linnebyxor. Juladagsmorgon var kvinnan på gården uppe och gav oss ottemad på sängen vid tretiden. Då fick vi våra julklappar också.

M.11735

Det är väl en 35 år sedan julgrannar kom i bruk.

Den enda prydnaden vi hade vid julatid var dräkeldukarna som hängdes på väggarna.

Jag har hört talas om att de gått med stjärnan. Men det var i mina föräldrars tid. Där var ingen som ville göra det, för han kom att kallas för stjärnan. Jag minns i alla fall att när jag var liten levde en mycket gammal gubbe som kallades för Stjärnan.

Vi lekte "ko blackan". Där skulle läggas en stake mellan två stolar. Den skulle man sitta på med benen i kors och rakt utsträckta. Sen skulle man stöta i golvet omvätlande vid sidan. Tjugo gånger.

"Trä i stoppenålen" skulle de göra sittande på en flaska med benen upplyftade från golvet.

M.11735

Vi lekte "denna dalen den skall vandra".

De berättade att där hade varit tomt i kyrkan julnatten.

På nåt ställe hade de goaniose. Då stod de sej bra. Men han dro ifrån på andra ställen och där blev de fattiga.

Det var på ett ställe, där de inte kunde på utbröskat. Tröskemannen och drängen började på logan klockan 3 på morronen, men det kom ingen vart hur mycket de tröskade. En kväll la de plöjlarna på säden och om morronen låg där mycket även dem. Och det var först nära midsommar de fick utbröskat.

På många ställen var det endast mannen eller kvinnan själva som gingo på loftet. Jag tjänade på ett ställe i Hibble i sju år, men var aldrig en enda gång på loftet.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

Jag såg skaumannen en gång. Förr i tiden eldade man ute i skorstenen. Jag skulle gå ut där en kväll och se till en potatisgryta. Då såg jag en man som satt vid sidan om grytan. Han var så skäggig, så skäggig så. Han hade en mössa som var luden. Jag blev rädd och sprang. Men när de andre skulle ut och se var där ingen. Sen blev det bröst vär. Det gjorde det alltid när han visade sej. De kunde träffa på honom ibland i höladan. Fick han vara i fred gjorde han aldrig nåt ont.

Jag har hört skaumuan grinat Det är ett ställe där jag gått och mjölkat i många år. En kväll när jag vant och mjölkat såg jag ett huvud bakom ett gärde och hörde nåt skratta. Jag trodde det var min man som kom och mötte mej. Men när jag kom dit, såg jag ingenting. Längre fram mötte jag en bekant. Har du sett eller hört nån frågade jag. Nej

M. 11735

det hade han inte. Och det var tur jag träffa honom. Jag blev så konstig. Allt blev så slätt och jag kände inte igen det.

Mej vilja de alltid föra vilse. Det var en åker där jag alltid gick fel. Min man kunde vara med mej. Jag såg tåg som kom och halmlass som gick mot åket en gång. Men min man såg ingenting och han måste sent ta mej med våld för att vi skulle gå rätt väg.

Vid utmarken i Tvillingskroken hade de förr i tiden sett två månglyttar (barn), liksom tvillingar.

Det var på ett håll här, dit Andersson hette de, där de för en 30 år sedan eller nåt mer fick ett barn förbytt. Barnet var riktigt vid födseln men modern hade blivit tjäld att hon skulle akta sej så det inte hände nåt för trät vid hennes barn. Men sen blev kvinnan sjuklig. När hon vaknade en natt — flickan var väl då en 10 veckor gammal — och skulle ge di kände hon

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

att barnets mun var hall och kroppen liksom valen. Det blev över tjugo år gammalt men vätte inte mer än en aln hög. Det hade stort huvud men nästan ingen hals. Hon var mycket tjock. Jag har sett henne. Hon åt inte mycket. De gav henne genom ett rör. Hon hade inte alls något förstånd. Det var säkert en bortbytting.

De påstod att de hört sådant väsen i brydeboken som stod här uppe på backen. Det bröt så där, precis som det varit folk.

Mor Fog oss ut och visade oss stjärnorna. Där var Sjustjärnan och Karlavagnen och Marierocken. Marierocken syntes i söder, den var alltid på samma plats. Den såg ut precis som den gått runt fartigt fort liksom ett spinnrocks hjul. Den glimmade till. Ack, på många år har jag inte sett efter.

Om gubben i månen sa de

M. 11735

de att det var en gubbe som varit i Vår Herres trädgård och fagit kål. Han ville inte tillstå det och då sa Vår Herre att han skulle sitta i alla tider i månen. Han syns när det är fullmåne och riktigt klart. Och då synas kålhuvuden också.

Vi slakta i ny för då krympes inte köttet ihop så mycket. Men jag har också hört att man skulle slakta i nå, för att det inte skulle bli surt. Men vi ha aldrig haft surt kött.

FOLKLIVSARKIVET LUND

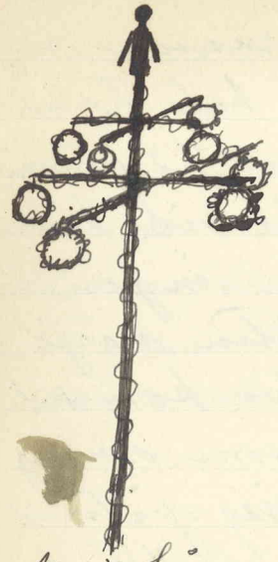
M. 11735

Mårten Mattsson i Rörum:

[Född i Rörum. Vistats där i alla sin tid. Torpare. — 78 år.]

Ja, jag har varit med om att sjunga för ägg. Det var den sista april. Vi hade skön sång. Vi sjöng i stek ljuvlig tid. Så sjöng vi pilvisan också. Där stod: Allt så vidt som världen är sprungna de rosor i blommor. Ja där stod också om "en vagga vid pians sång" och "naboens dräng". Sen hade vi gille för pigorna. Det visste de reda på, så de kom dit av sej själva.

Vid midsommartid hade vi kransagille. Då låg alla gårdarna i hop. Utanför kyrkan var ett stort torg. Där restes majstången. Det var en hög stång som var klädd med blommor och grönt. På den var fästad två kors av wasslar under varandra. De va också klädda och ute på varje ände hängde en krans. I toppen var

Majstång i Rörums by (enl. beskrivning)

M. 11735

en gubbe av trä. Han hade armar som hängde löst och när vinden tog i dem såg det precis ut som om han stod och sågade. Den var sjunkad fast i majstången. Nej, de tog inte vara på den. När de så var samlade reste de ut ifrån byn, en fjärdingsväg eller så. Det år var vid Helgeröd, ett annat år på ett annat ställe. Karlarna voro ridande och hade höga hattar på sej. Först red en med trumpet. Han hade ~~två~~ en vid varje sida som hyglade hästen till honom när han blåste. Det var för riddarna, det var de som stod för gillet. Sen kom alla drängarna ridande, två i bredd. Och så kom pigorna åkande, det var av bönderna som körde för dem. Varje pia hade en krans med sej. De voro av naturliga blommor. När de kom till stället där de skulle

M. 11735

vända la var och en pia kransen om hatten på sin karl. Somliga hade t.o.m två kransar och la om armen på konan också. De var på förridarna Vem de skulle göra det vid, hade de bestämt förut. Nej, där var ingen som parat dem sammans, utan varje par hade så där för sej själva kommit överens om det. Det var liksom om jag skulle gifta mej, så sökte jag själv ut den jag ville ha. Så dansade de lite där på den platsen, var och en med sin. Sen vände de om och när de kom till byn körde hela skaran runt kring majstången en gång. Sen körde de till gården där de skulle ha gille. Det var en gång på en ställe, en annangång på ett annat. Där dansade de också. Ja, de kunde kanske gå ner senare och dansa lite kring majstången också. Det var förriddarna som stod för gillet. Det blev dem som var hågade för det. Drängarna fick ju betala till det. Det var olika gårdar där var gille på om åren. Nej de fick ingenting där, men de kunde ju få köpa lite där. De resten

M. 11735

till stan och köpte för många pengar. Det var precis som det varit bröllop. När det så blev Kiviks marknad skulle drängarna köpa en gåva var och en till sin flicka för det att flickorna gett dem kransar. — Det är väl en 50 år sedan det blev slut.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Annandag jul red de Staffan. De red ifrån gård till gård och där spenderades på dem. De samlades på ett ställe och sen var de i sällskap. De sjöng: "Staffan var en stalledräng, som vattnade sina fålar fem". Det är väl också en 50 år sedan det slutade. Där var mycket mer enighet förr, när de bodde i byn. Jag var 21 år gammal när Rörums by uskiftades. (1866).

Det var några skälmar som ibland brukade kasta gödsel på dörrarna. Det var på spektakel. Nej, det var inte de som red Staffan.

M. 11735

Här har inte varit några som gått omkring med stjärnan. Men jag var i Ystad en gång när jag tjänte då såg jag några som gick omkring med en stjärna.

Jag hörde talas om en som todde mellan Rörum och Ö. Wemmerlöv att han bar in halm på golvet vid jul. Där låg de och lekte i det. Det skulle vara ett nöje för det det var jul.

Vid Knut skulle de ha brännvin. Det var fingarnedagsgille. Då skulle de köra julen ut sade'llen något särskilt annat fröhom inte.

Vår de fira bröllop stöt de så förfärligt. Gillet var hos brudem. De hade gröt med sej dit och den som var sar Den skars i bitar när den skulle ätas. Så fick de hem med sej också, liksom när de nu på gillen ha kakor.

M. 11735

De talade nåt om att nere vid Kongakällan – den bigger väl en fjärdingsväg härifrån mot Yngsjö till – skulle de ha hått ner en kung. De skulle ha kittat en kungdok och en guldsko. De skulle vara här nånstans i bygn. Ja, där var nåt tal om att kejsken skulle ha stått där nere.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

Jeppa Persson i Mellby:

[Född i ~~Bäcken~~ Mellby. Tjänade som ung dräng 5 år i Hjelmarröd, Vilaby socken, här den övriga tiden varit bosatt i hemsocknen — 93 år.]

Vi hade tre olika visor, när vi gick omkring och sjöng vid Vallbörr (Vallborg). Där var en som började:

All världens skapare av evighet
Hör det vi nu bedje
Du haver allting väl beredt
Var oss alla nådig gud med glädje.

Jag kommer icke ihåg mer av den. Så var där pigvisan:

God afton piga som hemma äst
Maj är välkommen
Den sköne sommar skall vara din gäst

Och där stod på en ställe.

Nu sätta vi maj i pians sång

M. 11735

Maj var välkommen
Men akta dej väl för naboens dräng.

Den tredje visan började:

Gud foder vår i ängslakor
Hör det vi nu bedje
Vi äro dina barn på jor'
Var oss alla nådig Gud med glädje.

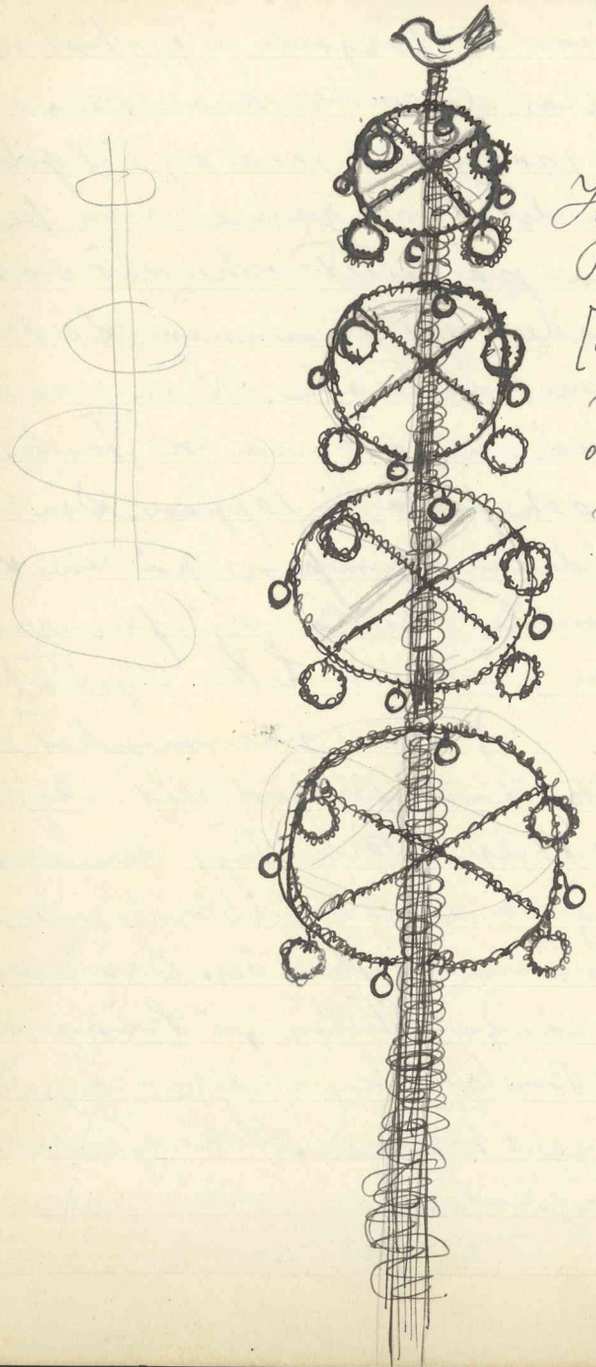
Nej, från sin visa (Ack, Gunvig Tid) kan jag icke komma ihåg. Det måste antingen varit förre min Tid eller senare.

Kransagille hade de överallt. Det var vid sommardag på eftermiddagen när gudstjänsten var slut. Då samlade de på stället där de skulle ha gille. Sen tog de ut från Tons till från herregård eller skog. Mellbyarna tog till Kiviks Esperöd, Sant Olingarna (från S:t Olof) till en skog som kallades Eljaröds kalle. Där var förvaldare, sen kom karlarna ridande och så pigorna, som hade skjutsar. När de kom till stället de skulle ha pigorna kransar om hattarna på karlarna. De låg på bräket. De var av

FOLKLIVSARKIVET LUND

papper och där var riktiga rosor utklippta som låg uppåt kullen. De var överens om vem de skulle lägga kransen på. Sobaliga la på sin egen dräng (som tjänade på samma gård) andra ville inte det. Den första dansen skulle de dansa med varandra. Sen dansade de hur de ville. De dansade på borggården. Det kunde väl vara ett par timmar. Sen vände de tillbaka till gillesgården. Där var rest en äreport för dem. Till slut gick husbönderna och tog emot deras hästar. Gillet var hos "saismannen" (sexmannen, åldermannen) det gick omkring på dem. Han gick ~~omkring~~ ifrån bild till annan. Och då blev en annan det. Det var i Hjälmaröd. På stället där gillet var, var rest majstång. Nej, den var inte på samma plats varje år, utan den var hos "saismannen". Det var en stång, så säg vi, som där var fäst böjlar (: bågar) på. Böjlarna var fästade på tvärstör. Där var en fyra till fem stycken under varandra. På böjlarna hängde kransar, det var där

b

Majstång i Hjälmaröd (Vitaby s:n)

[Meddelaren demonstrerade med käppar och bågar av vidjor majstångens utseende. Se vidstående sidor.]

Schematisk bild.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

böjlarna voro fästade i tvärslåna. Där var ibland kransar av färgade äggskal också. De hängde emellan de andre kransarna. Piorna hade äggakaka med sej till gillet. Nej, annars var det drängarna som bestod det övriga på gillet och det var de som betalade spelemannen. Det var förrädderna som frokterade. Där var somliga som funderade på att göra en Tocke (=typ) av trä och fästa i toppen. Där var satt ett par fjädrar i gumpen på den. Den var så den kunde vrida sej efter vinden. Här var en präst som hette Kystes( ) som var mycket emot det. Och han förbjöd det. Majstång stod uppe en 8-14 dar, sen fogs den ner. Ja, man tog nog vara på den ibland så samme majstång användes i flere år. Där var majstång på många ställen, i Svinaberga (Mellby s:n) och Bastehille (Mellby s:n). Stod hade de en flagg i toppen. Sen gjorde de kronor och hängde där.

M. 11735

Videtisdag hade pjorna gille. Då bakade de äggakakor och då var det de som bestod musiken.

Drängarna gick omkring påskafton och fick påskägg. De hade en hund i en korg istället för mickel. Så var det fråga om de ville lösa sina hönsa, annars släppte de mickel lös. De fick många ägg, de gick på husmansställen också där de hade ägg. Somliga gick inte förrän annandag påsk. Nej, de hade inga visor.

Kristi himmelsfärds afton tänder de eldar nu också om åtes. Man kan få se ända till 20 stycken bloss. Jag var med om det när jag var pojke. Jag var och såg på det. Det var i Hjelmarröd, det var uppe på en hög klint. Länsmannen kom dit och räknade upp så många som där var. Men samme kväll blev han arsad och det så att de måste vända

M. 11735

honom på lakan i flera veckor. Det var tre puntimmer som tog honom ur vagnen vid Hjelmarsöds brydestua och där klejade de honom. Han hette Abrahan i länsmannen. Där var åboarna också därnppe, men när länsmannen kom sprang de och gömde sej. En pojke skulle ha en långhalms kärve med sej och en dräng skulle ha två. De skulle de ha att kyllna (elda) med. Där var spel och dans. De dansade par om par.

De hade bröd, som där var hål mitt i. De kallades för julakärrar och de skulle ligga inne hela juleln. Det var två stycken. Den barnde på loftet och las i brödkärkarna. Det första de skulle till att våra togs de ner och skars och allehopa skulle ha lite av det. Draganna fick också, både hästarna och oxarna. Nej något annat gjordes inte med det. Nej, där var inget utspringlat på dem. Det brukades lite överallt med sådana julabröd.

M. 11735

Annandag jul red de Sant Staffan. De sjöng en visa då. Jag kommer inte ihåg den. Men där stod på ett ställe:

Sant Staffan sänder sina hästar till vanns
julanatt
vakar Herran med oss alla.

Min svärmor talade om att det var en dräng som blivit stämd för det han ridit Sant Staffan. Där var inget annat bevis för det än en gammal undantagskärring. Hon var det enda vittnet. Min svärmor hörde på rättegången. Domaren frågade kärringen om de sjungit "en gång jul om året bara". Jag tåller inte jul mer än en gång om året, sa kärringen, jag vet inte hur hararna bruka. Så vände domaren sej till drängen: Vill ni inte tillstå att ni ridit Sant Staffan. Nej, sa drängen, jag har aldrig sett en långt mindre ridit än. Där måste t.o.m. domaren skratta. Drängen var fiffig.

Ja, de talade om goavåtta. Hon skulle

FOLKLIVSARKIVET LUND

ha julafton. När de gick ner och gav natt-
fot hade de lite mat med sej som de gav
henne. Det var lite kött och bröd.

I Sankt Olof var det på en ställe
där skaumannen gick in bilda dem och
låg. En gång var det en ko hos det
folket som gått ner i mossen. Då kom
skaumannen och budade det. De upp och
fick kläderna på sej. Men på vägen
mötte de honom ledandes med kon.
Hon satt hårt, sa han, men jag tog hen-
ne ändå.

Där skulle varit en skuta som
strandat. Det skulle ha varit i Rörums
socken. Där var en prins på skutan.
Han blev ödelagd (= dödad). Ja, de talade
om en guldsko också. Var där nåns som
fick den var det väl Per Bengtsson (Bon-
de i Rörum, som ägde tre skyttar gården där i
början av 1800-talet)

Där skulle ha varit en i Grev-
lunda som byggde Vitaby kyrka på egen
hand. Därför kallas kyrkan för Helig Lösen.

Mellby kyrka hette Sant Järta.

De band ihop en långhalmskärve
som låg under bordet hela julen. Vid Annat
bar de upp den på loftet. Den skulle de ha
när gässen började värpa. Då knogade
de ihop den så den blev mjuk och så lade
den under gåsen att hon skulle värpa äggen
i den. Och hon skulle ligga ut dem också
på det bordet.

Barthelomeus skulle de skära malörten
av som de skulle ha till läkemedel. De kok-
te på den och gavs fåren. När fåren gick
ute när det regnade fick de "flisor". Det
var likasom maskar de syntes i lever.
De åt upp den. Då skulle de "spat" som
var kokt på malörten.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M.11735

När de skulle så, blandade de dyvelsträck i säden för att inte mark skulle gå på den. Dyvelsträck är liksom gift mot mask.

M.11735

Nils Gudmundsson i Ravlunda:

[Lantbrukare, Ravlunda. — Född i Ravlunda -70 år.]

FOLKLIVSARKIVET LUND

De sjunger maj än om åren. Nu sjunger de: "Ack ljuvlig tid" men den hade de inte för utan då sjöng de:

All världens skapare av evighet
Hör det vi nu bedja

och i ett vers stod där:

Med sött. vi jorden brukat ha
Gör det vi nu bedja

Ja, pigvisan sjöng vi. Där stod:

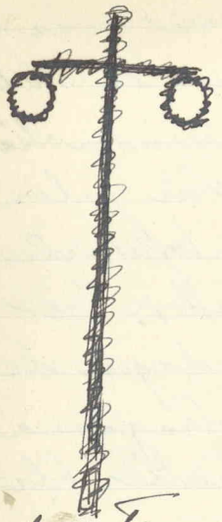
Nästa år vi komma igen
Maj var välkommen
Då står där en vagga vid pians sång
Allt så vidt som världen är sprungna
de rosor i blommor.

Nej, där var ingen visa om Jungfru Maria. Nej, nån sån visa (legendvisan, se Fm FI 1922) minns jag inte. Den måste ha sjungits tidigare än 60-talet.

M. 11735

Jag har sett när de haft kransagille. Det var val när jag var en tio år gammal. Och det var vidst med det sista de hade sådana. De samlades på stället där de skulle ha gille. Det var på ställen, där de fick lov. Sen tog de ut därifrån till en plats och dansade. Först två förtidare. Drängarna red. Flickorna åkte på skjutsar. De hade kransar som de gjort dagen förut eller kanske samma dag på förmiddagen. De voro av naturliga blommor. När de kom till platsen, där de skulle stanna, la de kransarna på drängarna. De hade sina bekanta som de la dem på. Det paret skulle alltid dansa ihop, ja senare på natten kunde det väl växla. Det var inte alltid till samma plats de tog till. Ofta var det till Strandridsdargården ner emot sjön, där var en sådan vacker plätt att dansa på. Där hade de rest majstång. Det var en hög stång med en tvärstör som hade en krans

M. 11735

Majstång på Strandridsdargården (Ravlunda s:n)
[Enl. beskrivning. Se vidst. sid.!]

i varje ända. Vad som var i toppen minns jag inte. De var där i flera timmar och dansade, sen vände de åter till gillesgården. På vägen dit vände förridarna om, red förbi stången tillbaka till gården, där de vänt och tackade för att det fått dansa där. Sen red de fast dem igen. Detta var ifrån Ravlunda by. Ifrån Skjuparp (Ravlunda s:n) brukade de ta ut till Torup. Där var rest majstång.

De hade en häg av bröd som låg framme hela julen. Där voro tre bröd, underst ett surt, ovanpå det ett sötsurt ovanpå det en siktekaka. Och ovanpå den en ost. Det understa brödet hade taggar runt omkring.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

De nöp dem med fingrarna när de bakade kakan. Kakan kunde väl vara ungefär en half alv i genomskärning och en 3 tum tjocket. Här julen var slut tog de dem upp på loftet, de hade håckar att förvara bröd i. De skulle gömmas till första dagen de drevo jorden. Då skulle dragarna ha av dem för att de inte skulle bli trötta. Nej, inte kårarna.

De hade också ett högt kötfat av trä med en pinne i mitten. Runt kring den var lavat (= uppstaplat) kötts och fläsk och ge fårlår.

Tjänarna fick en julkaka med sej hem.

På många ställen hade de krans av korta trå, som där var draget en träd igenom. Den hängde i en träd.

De red Sankt Staffan annandag jul. De blev trakkrade på ställen och så nypna. Seden gick bort på 70-talet.

M. 11735

De hade nån visa, där det stod: Staffan han rider sina hästar till vanns.

De braka fortfarande springa med en trästicka vid knut. Förr var den målad och lite utbuggen, så den skulle likna en gubbe. De skulle skicka den till närmsta gård. När kastar de in en vanlig träknuta. Den som kastar den får inte lov att bli upptäckt.

Den som bröt gröta fatet (= tog första skeden) sa de skulle då först. Det var väl julafton.

Nej, goavätta har jag inte hört talas om. Men de talade om vättaljus. Sådana kunde man finna så ofta nere vid sjön.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

Mätta Per Eriks i Elgaröd:

[Ludaröd, Elgaröds s-n. – Född och varit bosatt i samma socken. 92 år]

Ja, kransagille hade de på sommarken. Då körde de ut i skogen. De körde med flera vagnar. De körde till Elgaröds ängar. Där la pigorna kransar på karlarna. Det var kransar som var klippta av papper, där var en särskild kvinna som brukade göra sådana. Drängarna brukade sen fästa kransarna i sin hatt. De två karsa de ihop till att begynna med. De hade talats vid vem de skulle lägga krans på. Om Kristi marknad skulle drängarna köpa en marknadsgåva till den pigan som de fått kransen av. Sen körde de ifrån skogen till det ställe där de skulle ha gille. Det kunde vara var som helst i bygden.

Nej kransagillet var inte vid midsommar. Då hade de majstång ute

M. 11735

vid bruket i Andrarum. (Uppgiften att kransagillet inte skulle vara vid midsommar är oriktig. Enl. andra sagesmän – se sid – hade man kransagille i Elgaröds socken midsommardagen. I Andrarums socken, grannsocknen, förekom däremot inte alls något kransagille, men väl restes majstång. Detta har berättarskan förväxlat.) Majstången restes på platsen utanför skolan. Majstången var så stor så. Där var fästat fullt med många böjlar på den. Ja, där var säkert tio stycken. De gick ända ner emot marken. Ja, där kunde en karl gå under den nedersta. Där hängde kransar på böjlarna. Där var fästat äggaskal på majstången också. Där var tre slags färger: gröna och röda och vita.

De hade halm inne på golvet. Det var väl julaften och de första juldagarna.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

De red Sánt Staffan för i kväden. Det var annandag jul. De skulle rida till annan byes mark och vattna hästarna. De red omkring på gårdarna. Ibland kunde de komma in i stugan med hästarna. Det var en som hette Brink. Han kom in här en gång med hästen när han skulle fäktas. Ja, de sjöng också.

De klädde ut en gubbe och kallade för Ámut. Den kastade de in. De sprang på sockarna (= utan skor) ibland för att de inte skulle höras. Fick de tag på den som varit med Ámut fick han själv ta emot den igen. Där var en fru också. Hon hade något namn men jag kommer inte ihåg det. De satte en barnamössa på henne. Nej, det var inte Élit. Élit var en gubbe. Nej, där var inte mer än två. Ámut och Élit skulle väl vara samma? (Men jag har glömt det.)

M. 11735

[Omöjligt att få klart sammanhanget i berättarskans uppgift. Se dock sid. 59 o. 60.]

FOLKLIVSARKIVET LUND

[Enl. uppgift av mor Per Eriks son och värdfolket, som hon är undantagskvinna hos, ha de brukat ända till senaste åren att gå med Élit. Det är en docka av halm som där dras kläder på. Den skall skickas från gård till gård. Får de fast på den som kommer med den får han ta den och gå med den igen. Där är en lapp fästad på gubben, som där är skrivet på något om detta. Det kan vara av lite olika innehåll. — Om Ámut är det brukligt här att kasta in trätenutor.]

När de gick omkring och sjöng för ägg vid Valborg sjöng de också Gävlig tid". De sjöng för pigorna också:

Till nästa år vi komma igen
Då står där en vagga vid
pians sång

M.11735

Pigorna gav dem också pengar. Ja, de vas sen med på gillet och hjälpte dem göra i ordning till det.

De gick omkring med nickelungar i en korg och sa att de skulle lösa höns och gäss. Då fick de nån gåva. Nej, det var inte vid någon särskild tid på året utan när som helst när de kunde få tag på några nickelungar. Det var pojkar som kom. Det var sådana som annars också gick och tiggde. [Hennes son bekräftade denna uppgift. Han kunde minnas att sådana tiggare gick omkring. Han tror de att det inte var vid påsken de kom, ty då är det svårt att få tag i några sävungar, snarare vårt det vid Kristihimmelsfärdstid de brukade komma. — Jmfr. sid. 79]

M.11735

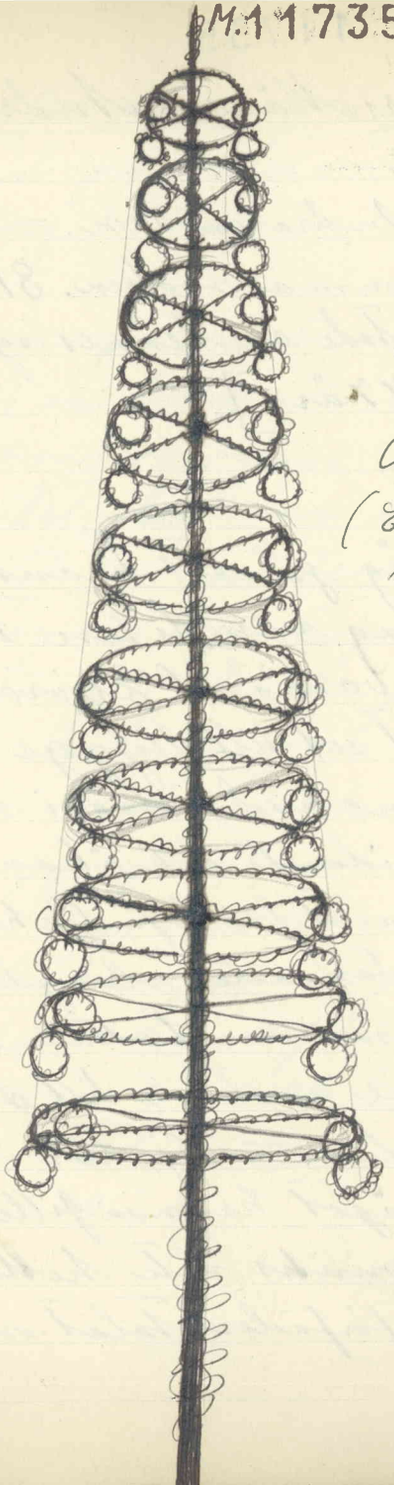
Mor Anders Måns i Andrarum:

[Alunbruket, Andrarums s-n. — Född och varit bosatt i samma socken. 81 år. Uppgifterna bekräftade av hennes syster, bosatt på samma ort, 77 år]

FOLKLIVSARKIVET LUND

Jag såg på ett kransagille en gång när jag var liten tös. Det var Ludvigsrods-borna (Ekeröds s-n) som hade tagit ut till Ryggekulle. Det är vid Kranebodar här i socknen. De kom både ridande och åkande. Det var som det varit bröllop. Och jag tycker att rätt som de dansade slängde flickorna kransar om hattarna på karlarna. Senare reste de till Ludvigsrod och hade gille där. — Nej, här i Andrarum har inte varit något kransagille som jag minns och jag minns inte heller att någon av mina föräldrar talat om det.

M.11735

Majstång i Ardatum

(Enl. beskrivning, se vidst. sid och nid. 97)

M.11735

FOLKLIVSARKIVET LUND

De brukade resa majstång utanför skolan här. Det var en hög stång och runt omkring den var fästad ringar på tvärstår. Där var många, många sådana. Ja, tio var där säkert. De understa ringarna var störst de andra mindre. På dem hängde sen kransar rätt ner. Ovanför de här ringarna var fästat röda pioner och äggskal. Ja, det satt på själva stången. Allsammans på stången var klätt med grönt och blommor. Den låg nere, när den kläddes. Där grävdes ett hål i jorden och där var en tio karlar till att resa den. Det är 59 år sedan de sista gången hade majstång här, det kommer jag ihåg. Nåt år både de majstång vid Sjöbackarna.

När de gjorde för ägg här, gjorde de också gärdig kid. Den gjorde de för också.

De slog åt flat bröd till jularna

M.11735

som de hade till köttfat. De la kokt sul (=kött) på det och det stod inne de första juladagarna. Brödet användes som köttfat hela julen och det blev ju så smort. Men till något annat minns jag inte de hade det till. Jag kommer så grant ihåg hur de bakade brödet. De klappade till det inne i med handflatan, så det blev en kant runt omkring.

M.11735

FOLKLIVSARKIVET LUND

Ola Nilsson i S:t Olof:

[forts. från sid. 56]

Förr i tiden när de gjorg maj hade de en visa som började så:

All världens skapare av evighet
Hör det vi nu bedje
Du haver allting väl berett
Var oss alla nådig Gud med glädje.

Där skulle var en som kunde visan sedigt, som väkert skulle kunna föra visan. De gjorg en visa på pigorna också:

God afton piga som hemma äst
Maj vare välkommen
Alltså vitt som världen är springa de
rosor i blommor.

De picke ägg eller pengar. Där var somliga pigor som också gav dem pengar. "Ack Gjwlig tid" är en ny visa som kommit senare. När de nämnde jungfru Marias och vår frälsares namn tyckte de det var inte riktigt. Prästerna var emot det, därför diktades den

M. 11735

en ny. Det var ju inte till att springa och ha frälsarens namn i en visa (Min meddelare kunde inte närmare redogöra för visan, där "jingpus Marias och vår frälsares namn nämndes." När jag läste upp "legendvisan" (fm. Fl. 1923:1.) kunde han inte erinra sej ha hört några av där förekommande verser.)

Kransagille var midsommarsdag. Det har jag varit och sett. Det var i Lilla Ejgärød. Det var när Bergen var präst här. ( )
Det är den skrangaste präst här har varit, jag gick och läste för honom (= konfirmerades). De hade gillet i Nötteboda. Ja, det var på stallen där de fick. Bergen led inte det där och han kom dit till Nötteboda. Då drack de först kungens skål. Och sen drack de prästens skål. Men där var flera som blevo prånsatta nattvarden, tills de gått och talat med honom. — De hade föridare. De andre kom körande. Fruntimmerna la kransar på karlarna. De skulle dansa

M. 11735

med varandra. Det var karlarna som bestod gillet. Majstång ha de inte haft här, utan på Gyllebo. (se sid. 51). Länge dans vet jag inte (vad det är).

FOLKLIVSARKIVET LUND

Piorna gjorde piegille en gång om året. Alla pigorna i byalaget la ut. Nej, det var inte vid äggagillet. Annars var det alltid drängarna som bestod på gillena.

Annandag jul red de Sankt Staffan. Då fick drängarna ta vilken häst i stallet de ville och husbönderna kunde inte hindra dem. De skulle rida från gård till gård. Var inte drängen uppe på ett ställe fick de upp dörrarna och kastade gödsel in i stallet. De sjöng en visa. Ja, jag har kunnat visa, för jag har sjungit Staffan många gånger, men nu har jag glömt den. Den börjar:

Staffan var en stalledräng, stalledräng
han vattnade sina fålar fem
i ra i ra, i ra
i rallalalla la

M. 11735

Gossar låt oss lustiga vara!
En gång jul om året bara!
Tjo, hallidilalla la.

De red en gång Sant Stefan i Rastkarums mölla. Jag var där, så jag såg det själv. Där var fyra som gick. Och ovanpå dem satt en som stödde händerna och knäna på deras axlar. Och så var det en som red på ryggen på honom. Allesammans voro de vitklädda. Ney jag har inte sett det mer än samme gång. Det var ju bara ett påfund. Det såg ju så narraktigt ut.

Jag har kunnat dansa "gubbe Noak", det var där inte många som kunde. Där skulle stå en med en schalett bunden om halsen och för att han skulle kunna stå stilla måste han ha stöd av två par andra. Man skulle nämligen hålla i schaletten och slå benen i loft ett och dansa repriserna omvåxlande

M. 11735

där och i loftet. Där var ju inte så högt i stugorna för i tiden.

FOLKLIVSARKIVET * LUND *

Det var en gång en mästertjuv, som kom till en gästgivare. Det var en mycket rik gästgivare men mästertjuven var fint klädd och kunde spela och sjunga och han blev mycket ärad och gästgivaren och han blevo sådana goda vänner. En gång när de satt och resonerade om mästertjuven att det skulle vara en bagatell att låta pigska någon för sina egna pengar. Men det ville inte gästgivaren tro. En natt steg mästertjuven upp och öppnade pulpeten där gästgivaren hade sina pengar. Och så skrev han upp i sin dagbok siffera på alla sedlarna. Om morgonen när gästgivaren kom och väckte honom, blev han ej över att han blivit illa bestulen. Ja, gästgivaren tyckte det var konstigt för där brukade inte annars stjälas något. Men polisen kom dit där och alltsa

M.11735

skulle undersökas. Ja, gästgivaren visade också sin godhet och sa att han hade lite pengar där. Då tog mästerkjuven fram sin dagbok och visade numren på sedlarna som han förlorat. Det stämde ju precis med sedlarna som gästgivaren hade. Och han blev häktad, för där är ju aldrig mer än en sedel som har samma nummer. Och så fick han erfara sanningen av vad mästerkjuven sagt.

Det var på ett ställe en skomakare, som mannen skulle se efter så han inte stal något läder. När skomakaren skulle börja skära till, skar han av bit läder och slängde ut genom fönstret. Det är som fan ska ha, sa han. Nej, det skall bli lögn, sa mannen och ut genom dörren efter det. Men då passade skomakaren på att skära läder till ett par stövlar åt sej. Nej, det är inte gott att vakta loppor i ett säll, där

M.11735

FOLKLIVSARKIVET LUND

är för många hål de kryppa igenom.

Far talade om att det var eldsvåda i Grevlunda by. Då kom där en främmande karl ditridande. Han red tre gånger kring byn, kring elden, sen lånade den ner (= släcktes).

Där skulle ha varit mycket Troll i Junkebjersbacken (Vitaby). De kom upp till gårdarna och lånade grisla att raka och kvast när de skulle baka. Om de skickade glyttar till byn efter det, sa Trollkärringen:

Ät inte rista och inte flå
låtan låna och så gå
och få lånet lika bra tillbaks igen.

Det skall ligga en stor sten uppe på Junkebjer som Trollen ha uppe på stylten när de ha gille.

Men de blev ruinerade genom att kornet och pipan kom bort. Det var en från Trolle-Ljungby som ~~dog~~ dem för dem.

M. 11735

Han red tvärs över fårorna, men de måste springa längs åt dem. Han hade väl begått sej om de inte gått till honom med tänt, för hästen hade predat honom. De ville göra så mycket för trolldjuring by om de fått hornet och pipan tillbaka igen. De talade om att den ena saken skulle vara gjord av nordtvättat människohår. Ja, haft ansiktet mot norr när de tvättade sitt hår. Det andra minns jag inte vad det var gjort av. De hade fått veta det av ett troll.

Mäskejinvar hade svavelstickor för än andra människor. Så kunde de lätt tända och lysa sej med, när de gick ut och stulo.

De skulle så korn när tånkörnet (Prunus spinosa) blommade.

De sa:

Sånter och viser har ja förgått (glömt)
men hosta å skida ha tad mej fatt.

M. 11735

Kristina Mårtensson i Tågelhofta

[forts fr. sid. 67]

FOLKLIVSARKIVET LUND

Jag skall tala om nåt som hände när jag tjänte i Ravlunda. Jag hade varit till dans på natten och det var väl vid 6-tiden på morronen, när jag gick hem. Jag var ensam min dräng hade blivit full och gått hem att sova ruset av sej. Vid gården där jag tjänte ligger ett kärr och där blev jag vilse. Det var grönt så mycket jag såg. Det var på hösten, men jag såg det grönare än det verkligen var. Där var en liten hund som hade kommit till mej och han var så kelen vid mej. Jag gick och gick. Så kom jag tillett ställe som hette Pelle Ols. Jag hade varit där förut, men nu kände jag inte igen det. Så jag gick runt kring gården. Då tänkte jag, de säger att man skall vända tröjan om. Och det gjorde jag. Så kom jag till ett gärde och jag följde och det nådde hur långt som helst. Hunden hade nu blivit en halv-

M. 11735

Till sist satte jag mej under en "brydde" (= gärdesgård av ris och stockar). Hur i Jesu namn skall jag komma hem, säger jag då. Då försvann kalven och jag började bli klar i ögonen. Sen kom jag strax fram till en väg som jag kände igen uppe vid Kompersgården. Men när jag kom hem var klockan redan nio på förmiddagen. Det har säkert varit bäckahästen som förställt sej först som hund och sen som kalv.

Det var en klok, som hette Lundqvist i N. Lökaröd (Hagelhems s:n) och han har hjälpt mej många gånger. Jag var ute och gick en kväll och kom över en bro. Och då small det så till i bäcken. Ja, det var fraset. Det small som en häst satt sken i isen. Jag vände mej om då. Då gav där till ett latter: ha, ha, ha. Jag fick en förfärlig huvudverk och om morgonen hade huvudet svullnat upp och ögonlocken hängde ner, så jag knappt kunde se. Då sa

M. 11735

FOLKLIVSARKIVET LUND

kvinnan, där jag fjänte att jag fick gå till Lundqvist. När jag kom dit, dog jag bort och föll ner på golvet. När jag vaknade tog Lundqvist mej in i en liten kammare. Så lade han händerna på mitt huvud och viskade nåt. Då skälvde det ner åt mej och jag blev liksom två pund lättare i huvudet. Hela min kropp hade blivit utslagen och stod i ett enda sår. Ni har kommit ut för älvaskå sa han. Jag fick lite att röka mej med och lite "loa skicka" (Levisticum officinale) och lite vitlök, som skulle krossas mellan två gråstenar. Det skulle jag smörja med osilad mjölk på kroppen.

Han har hjälpt mej senare också. Annars lade huvudet brukits sönder på mej. Strax efter jag fått en av mina små — jag har haft 12 barn — fick jag nervfeber och ont i ena ögat. Nervfebern var jag botad för, det förstod jag, men dokhorn ville ta mitt öga. Men det fick han inte. Så slog där upp en stor

M.11735

knuta i huvudet. En dag fick jag ett förfärligt anfall. Det var som om huvudet skulle klyvas. Jag skrek till min man att han fick gå till Lundqvist. Han fick en av mina schaletter och lite hår som suttit på knutan i huvudet och begav sej åstad. När han kom till Lundqvist sa Lundqvist genast, när han fått hår och schalett, vad som fattades mej. Hon har en knuta i huvudet, sa han. Men den skall jag snart ta bort. Men precis vid samma tid - vi jämförde när min man kom hem - fick jag ett nytt anfall. Jag trodde jag skulle dö. Men sen gick verken bort. Hon har en hinna för ögat också, hade Lundqvist sagt, och hade hon bara utstått det skulle jag tagit bort den också. Han skrev ett recept på 39 öre som min man fick på apoteket: Bröserp. Jag skulle lukta med högra näsborren i flaskan, jag var sjuk i högra ögat, hinnan syns där än. Han tog 50 öre för det. Det var när jag bodde här i Fågelhofta.

M. 11735

Jag har ofta haft huvudverk. Jag fick av honom för det ett papper liksom en rosett som jag alltid skulle bära om halsen. Men en gang jag skulle tvätta mej, tog jag det av mej och la det i fönsterkarmen. Sen kunde jag aldrig finna det mer.

En annan gång när jag var sjuk sökte vi honom också. Då ordinerade han att vi skulle ta vatten i en å och det skulle jag ha i 9 dygn att tvätta mej med. Sen skulle det slås dit igen. Det skulle tas emot strömmen och slås med strömmen. Jag hade varit ute en lördagskväll efter det att solen var nedgången.

Jag känner alltid att det är något som följer mej när jag är ute. Men när linet är på marken känner jag att jag är fredad. Lin är bra.

Min mor blev blind. Där var kastat för henne. De kunde kasta ut trollknutor. Det var en gammkvinna som gjort det. Mor var ute ett kväll och då såg hon ett bylte ligga på vägen. Hon aktade

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

sej för att ta upp det, men hade likväl kommit att röra vid det med fräskon. Hon fick ont i huvudet och om morgonen kunde hon inte se sitt lilla barn. Där var en dräng som skickades åstad till Blinde-Per. Han var till Lindqvist, som jag förut talat om. Han hade en stor gård i Lökaröd. Det var rikt folk Blinde Per sa, att hon blivit förhäxad av ett fruntimmer och det ville också göra hennes må barn skada. Nu skulle de ta ett halvstop grädde och börja kärna. Och då skulle hon komma dit. Hon skulle vara barhuvad och ha en fräsko och en toffla på sej. Och hon skulle icke säga något. Ja, de gjorde som han sa och då kom hon också. Elna Per Håkans hette hon. Och hon var klädd som han sagt och sa ingenting. Och så hade han sagt att de skulle ge henne ett slag för näsa och mun, så skulle hon inte kunna trolla mer. Drängen gick fram och gav henne genast på truten.

Det var en man som sökte Blinde Per, för att han blivit av med sina hästar. Det var nära kväll när han kom dit och han bad att få stanna där över natten. Nej, det fick han inte bo till. Men när mannen skulle gå såg han ett hölass stå i porten och han kröp upp i det. Och därifrån fick han se Blinde-Per komma ut med en bok i handen. Och han såg en svart karl som kom och mötte honom. Blinde-Per frågade efter var mannens hästar voro någonstans. På huvudet i ett kärr, svarade den svarte, och mannen själv är i hölasset. Slick ut ögonen på honom, befallde Blinde-Per. Nej, svarade den andre, det kunde han inte för mannen hade läst sin aftonbön. (Per Johnsson har uppt. sägnen om Blinde Pär av Lindqvist. Enl. honom dog Blinde Pär 1852.)

Tvingesjukan yttrar sej i att de nyss matlust, bli trötta och lederna bli genomskinliga. Det är modern som övullt (= vållat) sjukdomen. Det behövs bara att de låta måla (= måta) sej kläder, när de äro med barn. Sjukdomen kan målas (= måtas) bort och i bruka också kalla den för målesjukan. Jag har målt många för tvingesjukan. Det har jag

M. 11735
FOLKLIVSARKIVET LUND

M.11735

lärt av min mor. Jag måler med en vitallgarn alla lederna ifrån hjärnan och ner till hälen och så ifrån fingerspets till fingerspets, när armarna hålles utsträckta. Pådet stycket som skiljer i dessa längder kan man se hur svår sjukdomen är. Man skall göra det tre gånger i rad Torsdagar och söndagar. Börjar man i nä, skall man sluta i nä. Och lika dant om man börjar i ny. Den sjuke skall bära tråden omkring vänstra benet så länge målningen varar. Skulle det inte hjälpa första gången kan man upprepa det. Det var en gammal gubbe jag mätte. Sista gången jag mätte honom hängde tråden en hel aln utanför fingerspetsen och då visste jag, att han inte hade lång tid kvar. Han dog kort efter.

Min älskade pojkes flicka blev sjuk i höstas. Hon var då 4 fyra år gammal. Jag fick hit tråden från för att jag skulle måla henne. Jag målde henne en gång men sen fick jag henne aldrig till att stå stilla. Hon blev allt sjukare och sjukare och

M.11735

jag skrev till föräldrarna att de måste hämta henne. Så tog de henne till lasarettet i Simrishamn. Där skar de av hennes ändtarm tre gånger. När jag fick höra det skrev jag till hennes mor om hon inte hade nattit på en bunden säck, när hon var med tösen och då kunde inte läkarna göra någonting. Så tog de henne ifrån lasarettet. Där kom så mycket mask ur henne. De tog henne till en fru i Bussjö. Hon mälde henne, på samma sätt som jag brukar göra. Så skaffade hon en liter nymjölkad mjölk som de tvät ta henne med. Vad där blev över skulle hon dricka. Så skulle de komma igen en gång till och då skulle de själve ha en liter mjölk med sej. Hon ville inte ha något betalt men min son gav henne en tia. Nu är flickan frisk.

Tvingersjukan kan gå över till skäver. Där finns nio sorters skäver: Gjärnskäver, månskäver, stiaskäver, likskäver, hönsa skäver, kreaturs skäver, horskäver och andra. Skäver kan gå över till engelska sjukan. Då brytes

FOLKLIVSARKIVET LUND

M.11735

de ju rent itu.

Stia skäver får barnet om modern krypit under en stie. Det hjälpes om hon med det nakna barnet går under en stie.

Sejeskäver får barnet om modern fatt fejelse i sitt förkläde.

Kistskäver får barnet om modern nutit och ätit på en kista. Det botas genom att barnet läggas i kistan och modern sätter sej och äter på den.

Jag vet inte att det är någon skillnad på hur de olika slagen av skäves yttra sej; men det är orsaken och botemedlet som är olika.

Harskär får barnet om modern sett en kista stå öppen.

Utslått i gumpen får barnet om modern suttit på en huggeblock.

M.11735

Anders Jönsson i S:t Olof.

[Rönnebröd, S:t Olof. — Född i S:t Olof. Tjänade i ljugoårsåldern som dräng sju år i Lonnhult, Brösarp s:n, sedan i Ravlunda någon tid. Har sedan varit bosatt i S:t Olof — 93 år]

Kransagille hade de vid midsommardag. De hade gille i Kätteboda. De samlades vid middagstid och körde till skogen. Det var stor stass likrom vid bröllop. Där var två försångare. Karlarna redo. Fruntimmerna åkte. De hade gubbarna på ställen att köra för sej. De hade musik med sej. De tågo ibland ut till Ljaröds hulle, ibland till Ölmhult. Där la fruntimmerna kransar om hattarna på karlarna. De hade höga hattar. Vem de skulle lägga kransen på var de överens om förut. De dansade i skogen också. Sen reste de till gården. I Kätte boda hade de gillet i många år. Dräng gamla la ut till gillet. Det kunde vara av de rikaste bösarna som hade mjölk med sej. Kransarna var av papper.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

De voro så vackert krusade. Det var en gammal kvinna nere i byn, som alltid gjorde sådana. De lade dem sen till minne och tog dem åtskils vid ena sidan och fäste dem på kistlocket. Per Nora hade sitt kistlock rent fullsatt med sedana. Det hörde till att töserna skulle ha en present på Kiviks marknad för kransarna. [Skomakare Björklund, född i Brösarp, nu bosatt i S:t Olof, kunde minnas att han sett sådana i sin farfar kista, i locket.] forts. sid. 120

Här i S:t Olof var ingen majstång, men det hade de nere på Gyllebo. Den var klädd med grönt och blommor. Det voro en hög stång med arm och kransar på. Men närmare kommer jag inte, i hög hur den såg ut (se sid. 51). Där såg jag den långa dansen. Allesammans höll i händerna på varandra och sprang genom förstugan runt byggnaden. Den gamla nådan var så öppet (livrig, intresserad) av sånt där.

M. 11735

När jag kom hos änkan i Loxabult (Brösarp s-n) skulle hunden få gröt Trettondagsafton. Hon gav honom en skål gröt för varje person. Blev han under bordet och åt upp gröten skulle den, som det gällde, inte dö under året. Men sprang han mot doaren med gröten, kom den personen att dö under året.

Hon klappade ihop askan Trettondagsafton. Om det om morgonen syntes fjät i askan efter barnap, höns, fot eller så, kom det att dö under året.

Där brukade ligga en brödhög framme under hela julen. Det var tre slyten bröd, smt, sursöt och sött ost ovan på en ost. De gömdes till första dagen vi vårade, då fick vi av dem till middagen. Av osten också. Bröden förvarades mellan klunt och till de skars tillsammans med de andra bröden. Nej, de bakades inte av något särskilt mjöl.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Det var på ett ställe hät, där ett annat hushåll brukade få baka. De kom dit en gång utan att ha frågat och skulle baka. Men det var en fredag och de blev vägrade. Att baka en fredag skulle ha med sej att där blev ingen tur med kreaturen.

[forts fr. sid. 118] Prästen som här var, Berg hette han, vår så strög. Han förmenade dem att ha roligt. En gång när de hade kransagille i Meddeboda for han dit i sällskap med klockaren. Han skrev upp alla som var där, bönderna också som hört, ja, de va med på gillet båda dagarna. Där var en som hette Per Wilsson han fick fast i sin tös och hät musiken spela upp och började dansa och hät prästen se på. Han förbjöd dem att gå till nattvarden innan de skriftat sej, men de foro ner till grannsocknen och gick till nattvarden där. Aktej, jag var inte själv med på det utan bara hörde talas om det. De hade kransagille här även sen jag blitt så gammal, så jag var ute och fjädrade. [jmfr. s. 100]

Fru Björklund:

[S:t Olof; gift med skomakare-mästare Björklund. Född i Borrby s:n, vistats där till 6 års-åldern, sedan några år i Båstad och vid Tunbyholm. Efter giftermålet varit bosatt i S:t Olof. Hennes fäder var dödgrävare i Borrby. Hennes föräldrar i närmaste leden härstammat från Borrby, Löderups eller Örums socknar. Hennes mormor, som hon hört en stor del av vad här berättats hade hemma i sistnämnda socken. 50 öre]

FOLKLIVSARKIVET LUND

Mormor sa att när mullbyrken (= mullbvaden) skjuter bunkan ända in till stugväggen skulle en i släkten dö innan det blev den tiden på året, när mullbyrken inte längre kan skjuta bunkar.

Man sa, att om ett par bröd hängde ihop när man tar ut dem ur ugnen med brödspadan, så man måste

M. 11735

skilja dem med händerna, så kom nån av de närmaste att dö under året.

Om man hörde buller på loftet liksom bräder som slås ihop, så skulle det vara dödsvarsel.

Det var en gång vid en eldsvåda i Borrby, som far gick igenom kyrkan upp till tornet, för att klämta. Det var kl. 12 en lördagsnatt. Min lille bror - han var 11 månader - låg sjuk. När far kom in hörde jag honom säga till mor: Nu skall du se att Per dör snart, för jag hörde fre toner i orgeln. Och följande natt dog min bror. Far hade frågat ringaren, men den hade inte hört det.

När smen Gröndal i Sandby dog, sa mormor att hon sett en kaun (= korp) flyga över huset. Deras hus låg tätt ihop. När hon kom in för att se om honom och nände honom i sängen var han död.

Aldrig fick nån som skulle dö

M. 11735

ligga på hönsfjär. Då tog de den dynan undan. Det har mormor sagt.

Det var när Björklunds mor dog. Hon hade en svår dödskamp och ville sitta upp i sängen och jag hade lagt en dyna bakom ryggen på henne. Då var nån som sa, att vi skulle dra dynan undan, så hon fick ligga och dö, annars hade hon svårare för att dö.

För att den döde inte skulle visa vej för dem, sa de, att de skulle ta på liket.

Barnmorskan skulle alltid vätta liket. Det var brukligt, när jag vätte upp. Men sen förbjöd läkarna det. Hon kunde lätt sprida smitta.

De klippte naglarna av liket. De fick inte komma ut utan kastades i spisen.

De gamle hade i ordning sin likklädning, linne och lakan. Det var vackert utsytt. Många gånger broggsmans (budgums) skjortan till likklädnad.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

De skulle fråga nån som inte väntade på att komma upp mer om han ville ta deras sjukdom med sej i graven. Sen skulle de passa på när han var död att föra hans hand över det sjuka stället innan den var kall. Var det ett puntimmer som sökte bot skulle det vara en karl som var död och tvärtom.

Om det var nån som vått under sej skulle de ta urinen på en flaska och lägga i likkistan.

Jag hade en gång handen full av vårtor. Mormor sa till mej att jag skulle ta lika många vårtor som jag hade vårtor på handen och gå och kasta dem i en grav, där en karl skulle begravas. Jag skulle gå baklänges och så skulle jag säga, när jag kastade dem:

Som ni ruttna i hull
ska ni ruttna i hull.

Och så skulle jag stryka med handen över vårtorna. Jag gjorde så och vårtorna gick bort, där det än kunde vara, bort.

M. 11735

Självspillingar ringdes det inte för. De begrovs för sej själva på kyrkogården. Begravningen var vid kvällstid.

Begravningståget skulle gå den väg som den döde haft till kyrkovåg.

Den dödes fötter skulle alltid vara före när kistan bars.

När kistan bars skulle de som voro närmast släkt bära vid huvudet. Deras egna barn skulle inte bära. Hade modern bråttom med dem för nåt, fick de inte gå bort till graven, innan kistan var övertäckt.

Till kyrkan körde de sakta, men hem körde de så det sjunga i vagnarna.

Till begravningen bjöds släkten och de närmsta grannarna. Jag var 8 år, när min farfar dog och då var det gille i Fredar. Var och en skulle ha ett par höns, en spann mjölk, en kopp

FOLKLIVSARKIVET LUND

M.11735

mör och en sockerkaka med sej. Släkten satt vid översta bordändan. Den som haft kakan skulle bjudas först.

De fick inte lov att bryta blommor på gravarna. Det var liksom rån från de döda.

De sa om det var nån giriig som haft svårt att lämna detta jordiska, som var död, så hade de besvär att få kistan till kyrkogården. Antingen stannade hästarna på vägen eller blev kistan hängande i graven, så de kom de inte på den till bottnen. Det hörde jag min far sa en gång om en som var död i Borrby.

De sa om kommersrådet Lundgren i Ystad, som hade rövat den engelska kassan, att där satt en svart hund med gnistrande ögon vid sängen det sista han levde. Det var själve Svarte Petter. Och de påstod också att hunden

M.11735

gick under kistan när den fördes till graven. Hästarna stannade på vägen och de måste bära kistan vidare. Men det vanliga antalet bärare räckte inte, utan de måste ha fler till hjälp. Men så måste de bära på den onde också, sade de gamle.

Om någon dör på kvällen eller nattetid skulle de sitta uppe hela den natten.

Odöpta barn blev där aldrig ingjorda. De begrovs mot kvällen. Det var liksom självbegravningar.

Här bruka de strö hackat enris eller granris på vägen utanför sina hus där begravningståget skall fram. Det är goda värmer till den döde som göra det. Det brukades inte därhemma. Här strö de granris utanför kyrkogrindarna också.

Ola Baron [fått sitt tillnamn

FOLKLIVSARKIVET LUND

efter sin fader som tjänat hos en baron. –60 år gammal J. talade om att han gått vilse nere vid Kiviks marknadsplats en gång i sin ungdom. Han sa att där var ett stenröse där som kastats över en som blivit mördad. Var och en som gick förbi skulle kasta en sten på. Mordet hade gått till så att det var ett par slåttarkarlar som lagt sej att sova. Den ene hade vaknat och skrikit i handen på den andre. Sen kittlade han honom i ansiktet med ett grässtrå. Den sovande tog sej då i ansiktet med handen, där det innerhållet var. Han blev så galen så han högg ner den andre med sin lie.

På Tunbyholms ägor finns det också ett ställe, där det är stenar som säjes att där begåtts ett mord. Det är en stalldräng där som talat om det för mej. Där var en lafod (ladufogde) som var så mycket ohyggmot folket. De

dödade honom med liarna. Sen backade alla i honom, kvinnorna med sina rävsor, för att att de skulle ha varit med om det alla.

FOLKLIVSARKIVET LUND

I Hanas bade det på ett ställe varit en dansbana. Där var ett par som blev ihjälslagna och deras namn skars i ett träd. De säga att namnen aldrig våta igen. De säga att det spökar där.

I backarna strax ovanför här skall det vara en, säga de, som går igen. Han skall ha blivit rånad och begravd i ett stenröse. Han tjänte som dräng hos nån av dem som var med på att röva den engelska kassan i Ystad och fått gengar då. Det var de som han sedan rånades på. Han går till den gården där han bodde.

Uppe vid Per Hans' i Brevlunda

M. 11735

sa nän, att det kom ett par hästar kösan-
de, bakvänt spända för en vagn. Där
kom ett puntinnner ur vagnen och
ställde sej vid dörren och nickade.
Det skulle vara ett puntinnner som
han bedragit, han var processmakare.

Jag har hört talas om en fru
som spökade i Löderups prästgård. Hon
var ung och gift med en gammal präst
Hon hade plockat undan i två kistor och
gömt dem med hjälp av drängen och så
gömt nyckarna. Det hade hon gjort för
i fall hennes man dog, för hans släkt
allt vad där var. Men hon dog myc-
ket hastigt. Då kom hon om nätterna och
ställde sej hos drängen vid sängen. Till
sist gick han och talade om för prästen
att fru Cecilia – så hette hon – visade
sej för honom. Då sa prästen till honom,
att han skulle ta ett lakan för munnen
och fråga vad hon ville. Det gjorde han
och då berättade hon honom om kistorna,

och sa var nyckarna va och att han
skulle ställa om att de kom till rätta igen.
Drängen talade om det för prästen och
sen syntes hon aldrig mer.

Det är en jul som kallas
för Pölsenackapilen vid vägen från
Borrby till Vallby och där en väj går
bort till Tullstorp. Där var det tal om
att det spökade. Där har stått en gård
förut, Pölsenackagården. Mannen hängde
sej och gården brände. Sen har den al-
drig blivit uppbyggd.

Det var en som bodde strax
intill en kyrka som vaknade julanatt. Hon
såg att kyrkan var upplyst och tittade
inte på klockan utan klädde sej och
gick dit. När hon kom in var det rent
tyst men ljusen brann. Och hon kände
ingen där, inte prästen heller. Då fick hon
se sin gudmor i en bänk vid sidan om dörren
och hon gick till henne. Ha, skulle du

FOLKLIVSARKIVET LUND

M.11735

här, sa gumoren till henne, hade jag inte varit din gumor hade jag bitit näsan av dej. Nu slipper du inte leva nde härifrån. Men för att jag är din gumor skall jag säga vad du skall göra. När du går ut skall du hasta din vadmalsklocka baklänges av dej. (d. v. s. lyfta upp den framtill först, när hon drog den över huvudet.) Det gjorde hon också. Om morronen skulle hon gå och se efter sin klocka, det var en fattig flicka, och då fann hon en lapp av den på varje grav. Då förstod hon hur det kunnat gå med henne.

Klarinskan här i S:t Olof kunde signa. Där var alltid folk som kom till henne torsdagar och söndagar. Hennes mos kunde det också, så det var ärvt. Jag kom in där en gång ett ärende och hade svår handverk Sätt sej ner, prun lilla, sa hon, så ska jag ta bort. Hon förde händern över mitt hu-

M.11735

vud fast utan att röra vid, flera gånger och munnen gick på henne. Men det hjälpte inte. Sen gav hon sej nåt att smörja på. Hon tog bra betalt för vad hon lämnade. Hon hade, tror jag, arsenikvatten och sådant.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Anders Perskan i Sandby kunde också signa. Både kreatur och folk. Hon rökade dem med krut också. Hennes dotterbarn fick en gång tag på hennes krutpåse och den på en skyffel och förde den i spisen. Spisen gick sönder och rutorna också. Mormor sprang in och fick se förödelsen.

Hon kunde stanna hästarna för Lasser Svensson, när hon hade blitt arg på honom. Mormor sa till honom att han skulle tända eld på en halmviska under hästarna, men det hjälpte inte.

Där var nån som en gång frågat hennes dotter efter vad modern sa när hon signade. Jo, sa flickan, jag

M.11735

har sett på munnen på mor att hon säger:

Svart skinn och vitt skinn
vitt skinn och ditt skinn
Hjälper det så hjälper det
och hjälper det inte så kan min
själ inte jag hjälpa det.

Det hade de så roligt åt i Sandby.

De talade om att de fick älvaklå. Det hade de fått vid en bäck, det hade flugit på dem. Det var naturligtvis nån slags skabb. De gick till nån klok kvinna för det. Hon skar nio pipor av lostickan (Levisticum officinale) och blåste genom dem på kroppen där som var utslätt. Det skulle göras nio gånger.

När de blevo hyllebdåsta, hade de kommit för nära nån hyll (Sambucus nigra). Där blev blåsor på kroppen, det vål vål ltsem. Ja, de gick förstås till nån klok och frågade. De skulle ta pipor av hyllen och blåsa

genom dem på det ställe, där som var ont. Och så skulle de två tre sej med osilad mjölk och den skulle de sen slå till hyllen och säga:

Låt du mej få vara i fred,
så ska jag låta dej vara i fred.

De va så rädda för att bryta kåppar av hyllen eller gräva upp en hyll. Harna Pålas i Borrby tuvor brukade bota för sånt. Jag var hos henne en gång, mina skänder sköto i sår. De hade fått för sej att där blåst skam av daggen på mej. Hon strök över handen och signade. Så fick jag terpentinolja av henne att smörja på.

Det var en som hette Grönengen här i S:t Olof som brukade bota kreatur. Folk höll honom inte för nåt. De kom till honom med gamla utmärglade hästar. Han red på dem ett stycke och så satt han baklänges. En gång var där nån som slog honom i ansiktet med en hästlort. Aj, jan, skrek han, nu är det

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

skämt. Han skulle nämligen inte säga nånting, när han höll på med det där. Nu är det skämt, sa Grönlingen har blivit ordspråk här.

För att få lätta barnsängar skulle de krypa igenom en fölhamn valborgsafton. Det var en gång ett par pigor som hade gjort det. Nere vid Lasses Svens i Sandby (Borrby s:n) där en malttorra och vid sidan om en pil. Där hade de spänt upp fölhamnen mellan dem. Morfar tjänade då hos Lasse Jöns och han kom där förbi och fick se dem. De voro nakna. Han tar en käpp och pryglar dem med. Jag vet, vilka det var.

Jag hörde talas om en dräng som alltid blev riden av maran. Så sa de till honom att han skulle sätta träskorna med hälarna mot varandra, så kröp hon först i den ena träskon och så i den andra. Sen skulle han lägga stumpa likadant under huvudet, så måste hon krypa i dem också innan hon kröp på honom. Han gjorde så och när hon var i stumpan band han för henne. Sen satte han en propp i hålet i loftet, där hon kommit igenom. När han löste stumpan, stod där ett fruntimmer. De gifte sej. När hon hade fått det sjätte barnet säger han på skoj: Vet du, var du är kommen ifrån. Nej, det visste han inte. Då tog han bort proppen i hålet. Men sedan dess var hon förvunnen och de såg henne aldrig mer.

Det vatten som de tvättat ett nyfött barn i första gången skulle de slå en handfull salt i och gräva ner i ett hål i jorden.

Jag har hört, att det första de skulle låta ett flickebarn få i handen var en synål, och ett gossebarn en hammare. Då skulle de bli så duktiga.

Min svärmor sa, att om de hade skäver skulle de hämta grus från kyrko-

M. 11735

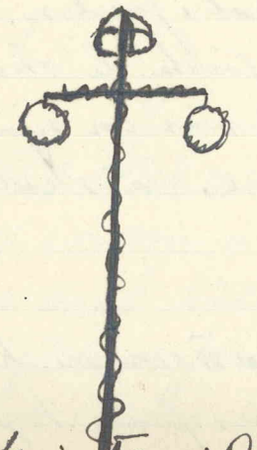
FOLKLIVSARKIVET LUND

gården och slå i vatten och tvätta barnets leder med.

Här är nio sorters skäver, sa hon.

Torsdagar och söndagar fick de inte klippa naglar, för då kunde nån Trollkärring dra dem till sej och göra trollknutar av. Mormor gav oss på fingrarna om hon såg att vi gjorde det.

De hade för sej att trollkärringar kunde göra trollknutar. De la dem där den personen skulle passera, som de ville skada. Jag har råkat ut för en trollknuta, brukade mormor säga.

Majstång i Borrby (Enl. beskrivn.)

Mitt inne i byn i Borrby hade de maj stång. Jag kommer i håg att de hade en gelman som hette Lasse Lira. Majstången hade en krona i toppen och en tvärslå med en

krans i varje ända. Och den var sirad med blommor och grönt. Det var när jag var liten.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Mormor talade om att i hennes barndom var där ett folk i Öjum (Hörups s:n) som hade tre flickor. De sa att de brukade springa naknа längs ryggåsen midsommarnatten. Mormor hade varit nyfiken och såg efter och fick se dem också. Det var för att de skulle bli tidigt gifta och bli husbönder på mannen. Deras mor var en klok kvinna som botade sjukdomar.

Här i Trakten tändes alltid eldar Kristi himmelsfärdsafton. De gamle hade för sej att eldarna skulle hålla skarn borta ifrån sädes åkrarna, så där skulle bli bra åring på marken. Nu göra ungdomarna det för nöjes skull.

Jag var i Bäsltad 1890, där tände de upp blots påskafton. Man såg sådana runt hela Laholms bukten. Jag var nere vid ett av blossen. ~~Där var~~ De hade lå-

M. 11735

natten kärra av handlaren. Där var nån, som skulle åka i den och några som drog. Så drog de kärran igenom elden tre gånger.

I Båstad skulle alla unga töser ge sej ut med en korg skottfagen och fria till ungherrarna. De skulle gå en och en. De sa: Goddag, nu är det skottdå och nu friar ja och får jag inte nåt annat så fyll på i min korg. Så fick man nån gåva. Jag har själv varit med på det.

Mormor förbjöd oss att ha ugnstyg ute skärtorsdagsnatt. Det var hemskt hos min farbrors. Där var jag när jag var 19 år gammal.

Där var en historia om en som inte fick komma in på ett ställe om hon inte ville följa med till Blåkulla. De sa till henne att hon skulle säga: Rätt upp och rätt ner och rätt ut till Blåkulla. Så for de genom

M. 11735

skorstenen. Men den främmande gjorde bara: Rätt upp och rätt ner. Och det andra gjorde hon. Hon fick fara rätt upp och rätt ner i skorstenen hela natten, så om morgonen var hon rent uppsliten på kroppen.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Om man ville se bläkullafarar-na skulle man vara uppe långfredags-morron, när solen gick upp, och ställa en spann vatten på hälk (= lutande) så solen kom i vattnet. Där skulle man då få se vilka som varit i Bläkulla.

Eller skulle man gå i kyrkan långfredagen och ha en stålbit på sej, hälst en hästsko. Då fick man se de som varit i Bläkulla sitta baklänges och vara blodiga om munnen.

I Borrby var ett håll som hette Lars anders. De bodde skat upp till oss. Dottern var så förargad när hon gjorde rent på aftonen för mozen gick och slog öl till goa vätta vid alla bordsben, soffben och spisben. Det var

M.11735

för att goaväita inte skulle göra dem nåt för ont. Hon bodde under trappan och de skulle inte slå hett vatten där för att inte skälla henne och hennes anhöriga.

De skulle ge kreaturen vid mörke så de inte skrämde goa nisse. Annars kunde han dra ifrån dem istället för till dem.

I Bästad brukade prun, där jag var lägga en mandel i grölen. Den som då fick den skulle bli gift innan året. Det var julafton. Hon var ifrån Bolmslän.

Juladag skulle man hålla sej hemma - med und. av att gå i kyrkan - annars fick man "bullar i ändan". (julslag)

"Sko blackan" gick till så att de skulle sitta på en höbjugestake, som var lägd mellan två stolar. De skulle sitta med benen utsträckta och i kors. Så skulle

M.11735

de slå 32 som i d. v. s. de skulle stöta med en käpp så många gånger i golvet, omväxlande vid varje sida.

"Sugga björn". De skulle sitta på golvet och ha en käpp i knävecken. Sen skulle de sticka armarna om käppen in mellan benen och ta fast i hårbuggen på sej och resa sej och gå.

Det var en gång en tös som förswurit sej till den onde. Innan hon konfirmerades skulle hon gå till nio kyrkor med sin mor och blåsa i nyckelhålen och blåsa den helige ande av sej. Hon skulle inte svara på konfirmationsfrågorna och inte välja oblaten när hon gick till nattvarden utan ta den med sej. Allt det gjorde hon. Men så började hon ångra sej. Det var innan hon var tjugo år. Hon började läsa och gå tänka på det här. Från den tiden var det alltid en svart hund som följde henne. Det var förstås den onde som inte ville släppa henne. Till sist gick hon till prästen. Han

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

sa till henne att hon skulle ställa sej i kyrkan inom en ring som han skulle slå omkring henne och den fick hon inte gå över. Där skulle hon stå till prästen kom och hämta henne. Men, sa han, nu är det många skepnader som komma att visa sej för dej och vilja ha dej med, men dem får du inte följa. Och även min skepnad, sa han, kommer att visa sej för dej men för att du skall veta om det verkligen är jag så skall du se om de fåtta fötterna inom ringen. Då först får du följa med. Hon gjorde som prästen sagt och där komma många skepnader och prästen också flera gånger som lockade henne. Men hon såg att de inte trampade in nanför ringen. Till sist kom verkligen prästen och då var hon löst.

[Skomakare Björklund, berättarkans make, född i Brösarp, har hört samma historia, men hon skulle där känna igen prästen på att han sa: Idom nu i Jesu namn. De andra sa istället: Idom nu i Jesus namn.)

M. 11735

Min far talade om en gästgivare som var ute och körde. Han körde hemåt. Plötsligt stannade hästarna och kunde inte dra längre. Då hoppade kusken av och tog ~~en av~~ huvudstolarna av ena hästen och såg igenom. Då fick han se hin otitta på vagnen. Han tog ena bakhjulet av och band fast hin vid axeln. Så fick han springa och bära där ända hem.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Mormor talade om en barnmorska nere vid Skillinge, som gick och plockade at. "Stackastäv" kallade de det för, när de plockade innan stackarna (=skylar) var inkörda. Så får hon se en tjock padda krypa ut ur en av stackarna. Ack, säger hon, din stackare, när du behöver hjälp så ska jag hjälpa dej, för jag tycker det ser ut som det snart skulle behövas. En natt kommer där en kidande till henne. Hon fick sitta framför honom på hästen, men hon fick inte veta varthän hon skulle. På vägen

slog hästen emot något. Det är inte farligt så sytaren, det är Mellby tornspira. Så kom hon till Stenshuvud och förlossade bergafrun en son, det var hon som var rit paddan. Barnmorskan måste stanna i berget i två dygn, sen blev hon förd hem på samma sätt som hon kom dit. Som ersätt ning fick hon ett stort förkläde fullt med pärer men hon blev strängeligen förbjuden att tända ljus vid hemkomsten och att omtala var hon varit. Hon la pärorna vid kakelug nen och om morgonen låg där istället en stor guldhög.

Mormor talade om att det var en som gick och vaktade uppe vid Hörja backen (Hörups s:n). Där såg han hur pyss lingarna gick inne i åsen och plock ade de största axen. De voro bara så små och bruna. Och puttimmerna va naknа till midjan och hade långa bröst som de tog och kastade över axlarna. Det var en dag han hörde nåt som pep så förfärligt. När han skulle se efter, så var det baggen som trampade på en av pysslingarnas ungar. Han körde bort honom.

Då kom ungens mor och sa: Snälla pojk gjolönt gå. De ville ha honom in i backen. Kom pojk, kom pojk, sa de, få mycket bättre än vakta bondens får. Men han ville inte. Sen kom de en annan gång och ville ha honom med på höstagillet i Bollerup och äta gröt. De hade ba-hattar, som de blev osynliga med och de ville han skulle ha en. Men han ville inte då heller.

De talade om en i Hörup som fått en förbytting. Han hade en bred, bred mun och bara åt. Men han kunde varken ta la eller gå. När han var fem år gam mal tog de till Trånglan i Onslunda. Hon var mor till Per Isakson. Är det inte nån sorts mat, som han tyc ker särskilt om, frågade hon. Jo, sa dem, han var mycket glad i blodpölsa. Då skall ni, sa hon, slakta en togris och lägga upp honom på bordet med tret (häsit) på. Det gjorde de, och när pyss-

FOLKLIVSA LUND

M 11735

lingen fick se det, sa han: Har jag varit i världen i 28 år, har jag aldrig sett en sådan pynta (= pölsa) me bo ho å to å tynta. Då för stod de att det var en pejsting. Och Kränglan hade sagt att kvinnan skulle ta honom, när hon skulle koka pölsa och säga: Kommer inte din mor och hämtar dej, så ska jag koka dej. Det gjorde hon. Och då kom trollkärring med deras pojke. Kvinnan slängde trollungen och fick tag i sin egen pojke, annars hade han skållats.

[Skräddaremästare Persson, S:t Olof, berättat samma sägen, men det var en dödfödd grisunge som lås till trollungen och då sa han: Har ja set Sjöbo ora tie gånger skau å tie gånger plau, så har ja allri set sån pölsa för.]

Det hade varit gille på ett ställe i Sandby och om morronen när hälsospelmannen skulle hem fick han ett fat gröt med fläsk och så sa de till honom att han kunde gå ut och ta den gula märren, som stod ute på ängen och rida hem på henne. Han gjorde det men när han kom till bäcken, Gade bäcken kallas den, så följde hästen den. Men herre Jesus han jag inte få dej att följa vägen, säger han. Då slog hästen till, så karlen föll av och slog sönder fatet. Det var bäcka hästen han ridit på.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M 11735

Mormor sa, att jag aldrig fick gå vid högra sidan av vägen. Där ha tjöken sin väg och de kunde knuffa en i diket.

Det var en pru som rådde om S:t Olofs gård. Hon tog ytan från Sankt Olofs bilden och göt ett dussin silversked er av. Men det gick så olyckligt för henne. Kreaturen dog och barnen dog. Av det sista hon ägde gjorde hon en ny yta till Sankt Olof. Men

M.11735

det är därför ytan är så liten.

Sankt Olofs källa skall förut ha varit inne i kyrkan strax vid predikstolen. Sedan sprang den upp nere vid S:t Olofs gården.

Jag hörde talas om, när jag var liten, att det var en präst i Södersjö som mördats av några ryttare i Saxtorp. Folket planterade en ek på hans grav och den skall vara där än. De sa, att det skulle vara för 500 år sedan.

Sankt Cecilias källa ligger uppe vid Prästa backarna i Borrby. Sant Sisselas sa de gamle. Det är ett runt stort hål och vattnet är mörkbrunt, påminner om utspätt blod. Det fryser aldrig igen. Far talade om att de skulle försöka bottna där en gång. De hade fastt ett rep som var 18 famnar långt

M.11735

och med en tyngd i men det nådde inte bottnen. De gamle talade om att bakom Prästa backarna i Tyssakärret – det är fullt med gråstussar – skulle legat ett kloster. De sa, att Sankt Cecilia blivit mördad av munkarna för att hon anmält dem för sedlighets brott. Då skulle klostret ha sjunkit.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Per Piil, han var över 90 år, talade om hur Kronovalls gods blev till. Under reduktionen kom en yngling från mellersta Sverige hit ner. Han var av adel, det var så många adelsmän som miste sina gods. Han flydde till en holme i skogen och levde där av att jaga och fiska. Så var det under mapphanefejderna, då slöt han sej till svenskarna och anmälde dem som höll med mapphanarna. Då blev de straffade och svenskarna gav deras gårdar till honom. På holmen där han bott blev Kronovall byggd.

M. 11735

Där Bottby järnvägsstation byggdes var förut en domarring. Den raserades 1894. Runt omkring var en rund-del av äppleträd, päronträd och askar. Det kallades för Lunnen (=lunden) och det heter den än.

Så snart där var nån klumpig kallade de den för Bolse fjorr (Bolshög fjur) och var det ett fruntimmer Bolse mormor.

Mormor talade om att ägaren till Pilagården (-Hörup s:n) tagit Höjesten eller Borresten (runsten) till gindsten. Där blev ett sådant väsen i gården, kreaturen dog och hästarna slog i stallet. Han måsta ta stenen dit igen.

[Följande visor har fru Björklund sjungit för upptecknaren.]

M. 11735

Och jungfrun gick - - -

[Den lille båtsmannen.]

FOLKLIVSARKIVET LUND

1. Och jungfrun gick i kammaren in att sticka guld på skinn,
Då kommer där en båtsman hon bad den stiga in.
Trola lall la lall lalalla,
tralla lalli lalla la.
Då kommer där en båtsman hon bad dem stiga in.

2. Och hör du lilla båtsman vad jag dig säga vill
har du nu lust att spela guldtärningen med mej.

3. Väl har jag lust att spela guldtärningen med dej
men jag har inte rödan guld att sätta upp för mej.

4. Så sätt då upp din kappa och så din gråa hatt
så sätter jag upp mitt hjärta, det spelar du aldrig fatt.

M.11735

5. Den första gång guldtärningen på Taffelbordet sprang
den sköna jungfrun tappade och lilla båts-
man vann.

6. Den andre gång guldtärningen på Taffelbordet sprang.
den sköna jungfrun tappade och lilla båtsman
vann.

7. Den tredje gång guldtärningen på Taffelbordet sprang
den sköna jungfrun tappade och lilla båtsman
vann.

8. Och hör du liten båtman vad jag dej säga vill
Ett riggat skepp i Stockholm det vill jag
giva dej.

9. Ett riggat skepp i Stockholm, det får jag
hur jag kan,
men jag vill ha den jungfrun som jag med
tärning vann.

10. Och hör du liten båtman vad jag dej säga vill
mitt halva faders rike det vill jag giva dej.

M.11735

11. Din faders halva rike, det får jag hur jag kan
men jag vill ha den jungfru som jag med tärning
vann.

FOLKMINNESARKIVET LUND

12.

12. Jungfrun gick i kammaren in och kammade
upp sitt hår,
Gud nåde den sköna jungfrun, sänt gifte-mål
jag får.

13. Och båtsman gick på golvet och svängde med
sitt svärd.
Ja, du får bättre gifte-mål än nånsin du är värd.

14. Väl är jag ej en båtsman fastän jag säger så,
jag är den bäste kungason från Englands kust
jag går.

15. Är du den bäste kungason från Englands kust du går
så giver jag dej mitt hjärta, min ära och min tro.

[Fru Björklund lärt visan av sin mor. Hade också en gång hört den sjungas av en tattarkvin-
na vid Tunnbyholm. Hon var ifrån Villands

M 11735

hårad. Hon hade sjungit sotare istället för
båtsman. Mellan stroferna 7 o. 8 i här föreliggande visa var där inskjutit en strof:
Och hör du liten ~~tösen~~ vad jag dej säga vill
en sadlad häst i min faders stall det vill jag
giva dig.
Den strof 8 motsvarande strofen var ändrad
till "ett stenhus i Stockholm". Frk Björklund har aldrig hört visan sjungas av
någon annan.]

Peder han tjänte på kommungens gård--

1. Peder han tjänte på kommungens gård
För pengar och välskatna kläder
Så litet han åt och så litet han drack,
För kärestan har blivit så sjuker.

2. Peder han följde sin herre i säng
Han gjorde sina tjänster som han borde
Sen frågar han sig lov att rida bort en stund
För kärestan har blivit så sjuker.

3. Är nu din kära sta bliven så sjuk
Herren Gud då lindra hennes kvida
Att hon måtte komma till sin hälsa igen
Och du må finna ro vid hennes sida

4. Peder han gångar sig i stenstallet in
Där klappar han gråblacken på länden
Sen rider han bort de styva milen fem
Men andra de lågo och sovo.

5. Peder han rider sig i villande skog
Och stjärnorna på himlen de lindra
Så sorgsen han rider den långa vägen fram
Men fåglarna under himmeln de kvitra

6. Peder han rider ett stycke längre fram
Där band han sin häst vid en tille
Sen gångar han sig i salen in
Där herrar och karlar de satto.

7. Peder han rider ett stycke längre fram

M 11735
FOLKLIVSARKIVET LUND

M.11735

Där band han sin häst vid en guldkedja
Sen gångar han sig i frustugan in
Där pigar och jungfrur de gråto.

8. Kärestans moder till honom sade så
Nu hörer du de klockorna de välva
Nu får du låta sorgen så hastelig bortgå
Och skaf dig en annan utvälja.

9. Om jag än sökte i hela min tid
Jag sökte i sju konungariken
Så torde jag knappast tuckla
min hand.
Och säga: Jo, där finnes hennes like.

10. Hennes händer voro vita, hennes fingrar
voro små
Hennes ögon voro blåa som en duvas
Håret det var som spunnet av guld
Därpå satt en liten guldkrona.

11. Peder han sörjde i hela sin tid
Han sörjde så länge som han lende
Och ingen så log han till kärestan mer
För ingenstädes fann han hennes like.

M.11735

[Fru Björklund har lärt visan av sin
mormor. Hon har aldrig hört någon annan
sjunga den.]

FOLKLIVSARKIVET LUND

Agneta gångar sig - - -
(Den bergtagna)

1. Agneta gångar sig den breda vägen fram
Varest liden göres mej lång
På vägen där möter hon en bergaman
Herre Gud vad sorgen är tung.

2. Nu skall du följa med mej i hällebergets in
- - - - - - - -

3. Agneta hon vistas i hällebergets djup.

M. 11735

Där födde hon till världen sönerna sju

4. Ägneta sig över vaggan låg
Där hörde hon sina landsklockor gå.

5. Idag så får jag väl i kyrkan gå
Ty nu hörde jag mina landsklockor gå.

6. Nog så får du uti kyrkan gå
Men inte får du tala med din fader
eller mor

7. Ägneta sig uti kyrkan gick
På vägen möter hon kära ~~systern~~ brodern sin

8. Ägneta sig utur kyrkan gick
På vägen möter hon kära systern sin.

(En eller två verser, där det skildras hur hon möter föräldrarna och så följer med dem hem.)

9. De satte fram rätterna fyra och fem

M. 11735

Men aldrig en bit smakte hon utav dem

FOLKLIVSARKIVET LUND

10. De satte fram rätterna åtta och nio
Men aldrig en bit smakte hon utav de.

(I slutet av visan skildras hur hon kommer till berget igen. Hon blir dödad för att hon varit olydig. Bergakungen kastade ett guldäpple i hennes knä.)

[Fru Björklund har lärt visan av sin mor. Hon meddelar, att den sjöngs ganska allmänt av ungdomen, när hon var ung. Har inte sett den i tryck. Hon har hört den sjungas också i S:t Olof, fast något olika den fått här meddelats.]

M. 11735

Där skedde ett under - - -

[Styvmodern]

1. Där skedde ett under uti hela stan
att fru Ädela dog ifrån Trenne små barn

2. Och dessa små barnen gingo in till sin far
och bådo att få gå till sin moders grav

3. Ack hör ni mina små barn jag kan inte
ge er lov
gån in till er styvmor och bedjen om lov

4. Men dessa tre små barnen togo lov utav sig själva
och de gingo bort till sin moders grav.

5. Den ena grät vatten, den andra hon grät blod
Den tredja hon tuckar sin moder av jord.

6. Vem är det som nockar så tungt uppå min grav
Då svarte Guds änglar, det är dina tre små barn.

7. Ack hör ni mina små barn gån Hem till
er far

M 11735

Natt mellan klockan tolv och ett vill jag komma
till er

8. När dessa tre små barnen kommo hem från deras mor
Då stod deras styvmor och kammade sitt hår.

9.

9. Den ena hon sparka, den andra hon slog
Den tredja hon fattar i håret och drog

FOLKLIVSARK LUND

10. När dessa tre små barnen voro lagda i sin säng
Om natten mellan tolv och ett kom fru Ädela in

11. Och när fru Ädela in i stugan steg
begynte deras styvmor skriva kristkors omkring sig

12. Du behöver inte skriva kristkors omkring dig
för jag ämnar inte göra dig något ont.

13. Varför låter du mina små barn gå hungriga
i säng
har jag inte lämnat efter mig åker och äng.

14. Varför låter du mina små barn ligga på hö och
på strå.

har jag inte lämnat efter mej bolstema blå

15. Och vill du inte vara som en mor för mina barn
i av gremden där skall du finna din grav.

16. Men vill du nu vara som en mor för mina barn
i himmelen där skall jag reda din sal.

[Fru Björklund har lärt visan av sin mormor. Hon eller hennes mor brukade sjunga här meddelade visor när de vaggade de små. Hon har inte hört någon annan sjunga visan] forts. sid 195

Skomakare Björklund i S:t Olof.

[S:t Olof. — Född i Brösarp s:n. Vistats där och i Tunby (Smedstorp s:n). Har de sista tjugo åren varit bosatt i S:t Olof. — 53 år]

FOLKLIVSARKIVET LUND

Pojkarna brukar ännu sjunga här med Knut. Ibland är det en kråbit, som de skurit ut lite i form av en gubbe. Det är meningen att den skall skickas till nästa gård. De gå så tyst, så man kan inte höra dem. För två år sedan kastade de in en gubbe av halm. Han hade en mask till ansikte och hatt på huvudet. Han kunde väl vara en tre alnar hög. Där var fäst en lapp på honom där det stod:

[skriftl.:]

God dag, go vänner!

// Herr Knut förvisso stilig är

M.11735

han söker sig en fästmö såkär.
Den som kan ge mig puss helt nyss
jag giver resolut en kyss.

2/ Giv mig en plats uti en vrå
uti ert lugna hjäll
att jag må med mitt lilla skrå
må få en trevlig kväll

3/ Familjeliv, o drömda lott
med barn i vaggan — nyss
O, skratta ej jag är ju karl
på min facon det syns

4/ Nu tackar jag för vänlighet
och all humanitet
men akta mig för elden väl
jag lätt an tänlig är.

5/ Till sist ett leve och hurra
för Knut i detta år
en duktig spark uti min bak
förpassar mig atom ert tak.

Hurra

Ofast kosta de bara tråkmutor in. Att gå med felik har jag aldrig hört talas om. Vi tog vara på gubben en tid men sen fick pojkarna tag på den och rev den sönder.

M.11735

De brukade skjuta med bössa framför fönstren nyårsafton. De springa för att få tag på dem. Och då blir det väl bjudning. Men de försöka skynda undan.

I Tunby gick de S:t Staffan. Det var gamla gubbar som gick och så blev de traktérade. De sjöng en visa om Staffan. Egentligen skulle de rida och det gjorde de i bland. De ha brukat det här i S:t Olof nån gång senare. Det var när här var gott om "fylle" (sprit)

I Brösarp sjöng de för äggen sista april. De sjöng: Och Gunvig hid. De sjöng julvisan också, där stod:

Till nästa år bi komma igen
Maj vare välkommen
Då står där en vagga vid pians sång
Allt så vidt som världen är
Springa de rosor i blommor

FOLKLIVSARKIVET LUND

M.11735

Här i S:T Olof sjunga de också: dok gjuv lig tid.

Det är en gammal historia att när de skulle så lin skulle gubben ligga på kors kvinnan ute på åkern. Det var en gubbe som gav sig galet på kärringen sin. På tvären. Då kom där en kråka flygandes över dem som skrek: På långs, på långs. Då vände mannen sej rätt och då kom kråkan igen och skrek: Ackurat, ackurat.

Vid Björnstorp bodde det många skoll. De var aldrig mätta utan när de hörde klockan på gården ringa kom de in också och åt. Ja, de var osynliga. Det var en gång en tiggare som lagt sej på balken och han hörde hur de förde ett förfärligt väsen, när klockan hade ringt. Vår är min barhatt, var är min barhatt, hör han dem skrika.

M.11735

Låt mej få en, säger han då. Ja, då får du ta farsas, svara de honom. Så följde han med dem till Björnstorp. Där fick han se dem sitt runt kring fatet och kasta i sej. Han talade om det och sen ringde de aldrig mer till mats på Björnstorp.

Det var på ett ställe där de bröt som de inte fick slut på det förrän det var mörkt. Där var en av karlarna som tappade pinnen till bråken och kunde inte finna den. Då såg han ett blosse på marken. Hör du röjinn, sa ha, du kan min själ gärna komma och lysa mej. Då slog det till ett bloss vid bråken så han hittade pinnen.

Fåglalåtena, som man hör vid hösten kallade de gamle för Noaks jakt.

I Ravlunda skall det ha stått ett slag vid Norre Hejor. Där skall den ena hären ha stått och den andra på

FOLKLIVSARKIVET LUND

M.11735

Kungslandet i Bråsarp. På Norra Hejar skall vara en sten som kallas Drottningstenen. Där skall drottning Margareta ha stått och inspekterat sin här och när hon snurrade runt blev där ett märke i stenen efter klacken. Det talas där om än.

På Kungslandet ha de haft avrättningsplats. Det var på Bålabacken. Men jag kom ihåg att han som vaktpojke sett benrangel hänga där och fåglar hade redan lidem.

Vid Fala husen i Wittsköfle stå två pelare vid landsvägen. Vid sidan om där har legat en gård. Där var en gång en spapphanerliga som kom dit. De voro bjudna dit. Där blev en sådan traktering att de sköp duktigt. Men frun passade på att ta deras gevär och kasta dem i brunnen. Sen gick hon och skulle hämta folk. Snapphanarna

M.11735

frågade: var kvinnan var. Hon är ute och ser om kreaturen, så hennes man där är en ko som skall kalva. Sen kom hon med krigsfolket. Snapphanarna skulle ha tag i gevären men hittade dem inte utan måste ge sej.

FOLKLIVSARKIVET LUND

De trodde att "rav" (= bernsten) predade mot trolldom. De gjorde hjärtan av bernsten och hängde kring halsen. Och hade perlor av det i prydnadsknappar.

M. 11735

Olika berättare:

Vi gick omkring och sjöng för ägg den siste april oftast sjöng vi "Ack Gjuvlig Tid." Sen har de inte sjungit mer än några av versera, men vi sjöng alla. Ja, jag kan hel visan, jag tror jag är den ende som kan den i byn. Först sjöng vi:

Nu komma vi till eder går
Maj vare välkommen
Och fråga om vi sjunga får
Sommaren är så gjuvlig för ungdomen

Och när vi fått, sjöng vi:

God natt och tack det skall ni ha
För gåvan den var ganska bra.

Emellan dem sjöng vi:

Ack Gjuvlig Tid

(Från Fogelhofta s-n)

1. Ack gjuvlig tid,
när träd på marken bära frukt
och blad och blommor giva lukt.
när fåglar i skogen kvittra
och på sitt sätt lovsjunga Gud
och blad och blommor titta
och bergen giva ljud

M. 11735

FOLKLIVSARKIVET LUND

2. När vi vår tid
i ängar, lundar, skog och mark
från en till annan gjuvlig park
i ro och frid
få leva och få höra
en gjuvlig sång med klar musik
den hörts av intet öra
den honom varit lik.

3. När våren bär
av allehanda gjuvlig frukt
med gjuvlig smak, behaglig lukt
Oss väcker här
När kalla vattnet rinner
så klart som vore det kristall
och mon för solen finner
ett skjul i djupan dal.

M. 11735

4. Ack gyllene tid
är det ej lust att leva här
när man är fri från allt besvär
ack gyllene tid.
Men ett bör grant oss märka
att döden alla gästa skall
kan det ej ängslan verka,
och ända glädjen all.

5. Betänk det väl
hur falsk den lusten vara må
som kan så snart en ända få
betänk det väl.
I dag är man en herre
i morgon är man kall i mull.
De större med de märkel
de falla i all stund.

6. Rikedom och stöt
och annat som här glittra må
men intet mera passa på
än rikedom och stöt
Men döden gör dem lika

M. 11735

igenom sina skarpa skott
både fattiga och rika,
han tar dem alla bort.

FOLKLIVSARKIVET LUND

7. Jag ej förstår
vad härligt är och prid för sann
man här i världen finna kan,
jag ej förstår
men himmeln allena
som evig är och vara skall
det står oss ej till mera
ty där finns glädjen all.

8. Där hörs ej gråt
ej sjukdom, pest och dyran tid
ej krig och örlog, fäkt och strid
ej klagolåt.
Nej, där är fröjd och gamman
i himmelns höjd bland änglars här
det gör Gud allesamman
som tro uppå hans ord.

9. Ack himmelns höjd

M. 11735

där porlar utav pärlor är
grundvalar utav stenar skär
och, himmelns höjd.
Är jag av sorg beta gen
så gläds jag när jag tänker på
vad gladje, fröjd och fromma
Guds barn de skola få.

10. Ett givligt stånd
där Herrans hus och tempel är
ty sol och måne lysa där
ett givligt stånd
Där livsens vin det klara
för oss och lammet rinna må
och livsens träd det rara
uppå dess gator stå.

11 Lev alltid så
att du och denna lust och fröjd
må en gång få i himlens höjd,
lev alltid så.
Ej någon ro vi finna
på denna världens usla borg

M. 11735

vår sista levnads timma
är idel nöd och sorg

12. Förlåt vår synd
o store Gud och fader huld
för din sons död och pinas skuld
förlåt vår synd.
Och hjälp oss med din anda
att vi nå denna jämmerdal
må flytta till det landet
som är din fröjdesal.

—

Ola Månsson
[Lantbrukare, Bonderum, Fågelhoppa s:n
Född i socknen — 46 år]

När jag var pojke har jag sett hur de redo Sankt Staffan. Det var här i S:t Olof. Jag har kunnat visan förut men minns jag endast några verser:

Sankt Staffan var en stalldräng
en stalldräng, en stalldräng

FOLKLIVSARKIVET LUND

M.11735

Han vattnar sina fålar fem, ja fålar fem, ja fålar fem
i ra, i ra, i ra
i rum tarara
Gossar låt oss muntra vara!
En gång jul om året bara
Hoj sjung hopp falleralla.

– – – – –

Den femte den var appelgrå, appelgrå, appelgrå
Den rider själve Staffan på, Staffan på, Staffan på

– – – – –

Jag tror att mor har bakat, har bakat, har bakat
Hon ger oss var sin kaka, en kaka, en kaka

Och far han går och fraskar, och fraskar, och fraskar.
Han ger oss lit' ur flaskan, ur flaskan, ur flaskan

– – – – –

M.11735

Nu stå vi här vid vitan vägg, vitan vägg, vitan vägg
Nu få vi frostuti vårt skägg, uti vårt skägg, uti vårt skägg.

Ola Olsson
[Attusa, S:t Olof. – Född i S:t Olof
Tjänat som dräng i Vilaby och
Ravlundas socknar, flyttade
til S:t Olof för 30 år sedan. – 60 år]

Ack Ljuvlig Tid

(Från Vilaby och Ravlunda s. s.)

FOLKLIVSARKIVET LUND

Ack ljuvlig tid
när träd på marken bära frukt
all blad och blommor giva lukt
ack, ljuvlig tid.
När fåglar i skogen kvittra
var på sitt sätt lovsjunga Gud
all blad och blommor kvittra
och bergen giva ljud.

M. 11735

När vi vår tid
i lundar, ängar skog och mark
från en till annan ljuvlig park
i ro och frid
få leva och få höra
en ljuvlig sång med klar musik
den hörts av intet öra
den honom varda lik.

Ack gyllene tid
vad det är ljuvt att leva här
när man är fri från allt besvär
ack gyllene tid
När klara vattnet rinner
så klart som vore det kristall
man då för solen finner
ett sken i djupan dal.

Betänk det väl
hur falsk den lusten vara må
som kan så mången ända få
betänk det väl
I dag är man en herre
i morgon är man kall i mun
de större med de mindre
de falla i all stund

Rikedom och slöt
allt annat som här glindra må
och intet mer man passar på
än rikedom och slöt.
Men döden gör oss lika
igenom sina skarpa skott
både fattiga och rika.
han tar dem alla bort.

Där hörs ej gråt
ej hunger, pest och dyran tid
ej krig, ej örlog, fejd och strid
ej klagolåt.
den där finns fröjd och gammam
— — — — — — —

Ack himmels höjd
vårs portar utav pärlor är
grundvalar utav stenar skär

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

M. 11735

ack himmels höjd.
Är jag av sorg belagen
så glädes jag, när jag tänker på
vad glädje, fröjd och pomma
Guds barn de skola få.

Ett härligt slåt
där Herrans hus ett tempel är
båd sol och måne lysa där
ett härligt slåt
Där livsens brunnar klara
för Gud och lammet rinna må
och livsens träd de rara
uppå dess gator stå

Lev alltid så
att du av denna lust och fröjd
en gång må få i himmelns höjd
lev alltid så.
- - - -
vår sista levnads timma
är idel nöd och sorg

M. 11735

FOLKLIVSARKIVET * LUND *

För låt vår synd
o store Gud och fader huld
för din sons död och pinas skull
förlåt vår synd
|: Och hjälp oss med din anda
att vi från denna jämmerdal
må vandra till det landet
som är din himmelsal. :|

D:o

Vi stände genast upp: etc. Gjävlig tid. Sen sjöng vi en visa för pigorna. Pigorna gav ofta pengar. I Undrarums socken sjöng vi samma visor som i Vilaby och Ravlunda socknar, men där samlade vi inte upp äggen med detsamma utan gick och tog upp dem om söndagen efter och då hade vi fana med ~~oss~~, som vi lånat på verket. Pievisan kan jag en del verser av:

Pievisan
(Från Vilaby och Ravlunda s-r)
[Stroferna ordnade i följd av upptecknaren]
God afton piga som hemma äst

M. 11735

Maj vare välkommen
Den ~~fjäska~~ ljuve sommar skall bli din gäst
Allt så vidt som världen är, springa
de rosor i blommor.

Sommaren ha vi i en säck
och vintern ligger i Mala bäck
Ja gröna stå de ängar
och så de örtesängar

Ja, flicka hör du göken gal
i gröna lundens vackra dal

Var fågel söker maken sin
ja, flicka sök du även din.

Jungfru Mari och hennes son
de gingo till Jerusalem

Om morgonen när hon vaknade
här sonen sin hon saknade

Så tog hon på sig kåvan blå
så sorgsen hon till kyrkan går.

M. 11735

FOLKLIVSARKIVET * LUND *

Så sökte de båd ut och in
här sonen sin ej finna kan

Hon mötte någon som hon frågade och fick till svar:

Jag har ej sett honom sen i går
då var han i vår örta gård
— — —

Nu sätta vi maj i pians sång
och äkta dej för nabolens dräng

Nu lyfta vi alla på vår hatt
så bjuda vi adjö, gonatt

Nu gå vi utur eder gård
vi komma igen till nästa vår.

D:o

M. 11735

Ack Gjuvlig Tid

(Från Rörums s-n)

[Avskrift]

Ack Gjuvlig Tid
när träd på marken bära frukt
och blad och blomm or giva lukt
ack Gjuvlig tid.
I skogen fåglar kvittra
var på sitt sätt lovsjunga Gud
står blad och blommor lyfta
och bergen giva ljud

Ack nu vårtid
i lundar ängar skog och mark
och en tillsammans Gjuvlig park
i ro och frid
Få leva och få höra
en Gjuvlig sång med klar musik
den hörd av intet öra.
den honom vara lik.

Ack gyllene Tid
val det är skönt att leva här

M. 11735

då man är fri från allt besvär
ack gyllene tid.
När klara vattnet rinner
så klart som vore det kristall
må då i solen finner
sitt eben i djupan dal.

Rikedom och stat
allt annat som här glimma må
men inte mera passa på
är rikedom och stat
Men döden gör oss lika
igenom sina skarpa skott
både fattiga och rika
han tar oss alla bort

Betänk det väl
har falsk den lustan vara må
som kan så mart en ända få
betänk det väl
I dag är man herre
i morgon är man kall i mull
de större med de märre

FOLKLIVSARKIVET LUND

M.11735

de falla i all stund

En härlig städ
i Herrans hus och Tempel är
båd sol och måne lysa däs
en här lig städ
är jag av sorg bekagen
så gläds jag när jag tänker på
vad glädje, fröjd och fromma
Guds barn de skola få

Ack himmelns höjd
däs portar utav pärlor är
grundvalar utav sten så här
ack himmels höjd.

Emma Nilsson
[Rörum. - 15 år. Hon har skrivit upp visan efter sina kamrater i skolan. — I några socknar har under de sista åren skolbarnen också börjat gå och sjunga maj. De gå för sej själva.]

M.11735

[En i S:t Olof bosatt skribent, Th. Munck av Rosenschöld ( ) har efter minnet av sitt gymnasistid skrivit en

Majvisa

Ack våren är
nu kommen med sin klara sol
och lyser ifrån pol till pol
så härligt ner. etc.
(Th. Munck af Rosenschöld (Balder), Samlade skrifter I s. 30)

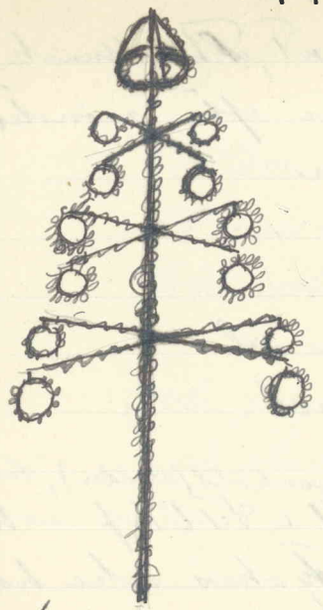
Denna visa känner man till i S:t Olof och omgivande socknar, men lyckes icke ha begagnats som "majvisa".]

Lindvalls mor talade om att man i hennes ungdom sjungit länge dans. Hon skulle varit 95 år nu om hon levt. Det var i Smedstorp. Då var där större by än nu. Så sprang de det värsta de kunde från byn och upp till gården (Smedstorps gård) Karlarna hade en krona på en stake. Sen var där gille.

Fru Lindvall
[Smedstorp. Född i Ö. Ingelstad. 70 år]

FOLKLIVSARKIVET LUND

M.11735

Majstång
på
Ingelstadsgården
Ö. Ingelstads s:n
(Enl. beskrivning)

I Ö. Ingelstad hade de Maj stång uppe på gården. Den stod inne på gårdsplanen mitt framför inspektorsbyggnaden. Herskapet bestod traktering. Det är en 60 år sedan. De sista åren jag var i Ö. Ingelstad hade de majstång i Liselund.

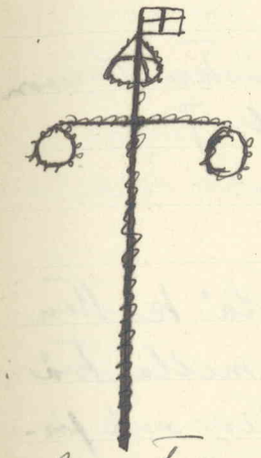
D:o

I Tösetared (Vilaby s:n) hade vi kransagille. Det var alltid på samma gård. Töserna hade gjort vars två kransar. Den ene satte de på sej själva. Den andre fäste de på rocken på karlen. De fäste den på bröstet. De två skulle dansa med varandra Töser och pågar visste nog vilka de ville ha. Vi töser kunde ju talas vid också.

Thor Per Johans
(Andrarum. Omkring 70 år)

M.11735

Länge dans har jag varit med om på Gärsnäs. Det var när kamarherrinnan var där. Det var på höstagillet. Då gick de runt kring byggnaden två och två med spelemän new främst. Den dansade de mitt framför slottet. Där var alltid en gammal gubbe, som brukade hålla Tal för herrskapet och folket.

Majstång
på Gärsnäs gård
Ö. Herrestads s:n
(Enl. beskrivning)

Vid midsommar dansade de kring majstången. Den hade en björk med en krans i varje ände och i toppen var en flagga och en krona.

Stallkarl på Gärsnäsgården.
— 70 år.

Det var en gång en gammal knekt här som skulle gå hem. Han fick se en häst i en äng och tyckte det var hans min

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

merhast och satte sej på honom. Det gick så i luften att hästen sparka emot en kyrkespira. Sen slog hästen honom av nere vid Hivik.

Skräddaremästare Persson
[S:t Olof.]

I Veberöd brukade de slå katten ur tunnan. Tunnan hängde mellan två träd, de skulle rida under den och försöka slå sönder den. Den som kunde det fick det som låg i tunnan, tyg till ett par byxor eller en väst. För både de haft en katt i tunnan. ~~Den~~ Flickorna ställde sej i ring kring den som slagit sönder tunnan, sen skulle han med förbundna ögon välja ut en av dem. Karlarna red omkring på ställen och den flicka som blivit vald fick följa med. Sen var det gille på kvällen. Det var vid fastlagen.

Nils Andersson
[Smedstorp. Född i Björnstorp. 84 år]

En gång, jag var inte mer än

M. 11735

12 år gammal, skulle jag gå och hämta brännvin till min far på ett ställe där det var lönkkog. På ett ställe fick jag se en kärring gå och så hör (lin). Hon lyfte upp benet och hasslade prot under. Jag trodde kärringen var galen och talade om det för far. Det var för att trolln inte skulle ha makt med det.

D:o

Det var en som kallades för Doktare-Hanna, som bodde vid Everlöf. Hon kunde säga vad som felades kreaturen, fast de stod hemma i stallet. Hon skulle ha en nypa hår av dem.

D:o

När en ko kalvat skulle de lägga stål vid tröskeln, där hon skulle gå över så där inte var något som vederfors henne.

D:o

Det var en pia, Bengta hette hon, som jag tjänat i lag med. Hon skulle gå till klockarebusen. När hon gått över en fälad en bit, så dask (=föll) hon. Hon levde en vecka, kroppen

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

blöts rent sönder på henne. De sa, att det var lappskott.

d:o

Här nere på Ingelstads pålad är där begravt en hjälte. Han stridde mot en hjälte som är begraven i Ingelstad. De stod där och sköt ihjäl varandra. Jag har hört talas om vad de hette, men det har jag glömt.

d:o

M. 11735

Fru Kerstin Björklund.

[forts. fr. sid. 164]

FOLKLIVSARKIVET LUND

Det var en gång konungadöttrarna två

[De två konungsdöttrarna]

1. Det var en gång konungadöttrarna två
två rosor och adeliga blommor
De blevo bortstulna alltmedan de voro må
Ifrån Frankrike äro vi komna.

2. Så förde det skeppet dem till konungens land
På vägen mötte de en gråhäriger man

3. O du värdige fader vad vi Er spörja må:
Är detta rätta vägen till konungens gård?

4. Visst är det rätta vägen till konungens gård
Men konungen är inte hemma i år.

M.11735 I

5. Är inte konungen hemma i år
Så är väl den sköna drottning som varar för sitt kow

6. Så komma de jungfrur till konungens gård
Och ute för den själva drottningen står

7. Och nådiga drottning vad vi er tjörja må
Behöver ers majestät nåt lejefolk i år
~~Nåt lejefolk behöver jag inte i år~~

8. Nåt lejefolk behöver jag inte i år
Men vad är det för sysslа som I kan förstå

9. Ej kunna vi bryggа, ej kunna vi baka
Men vi kan det finaste silke ikop maka

10. Här har jag en förgyllande väv åt er
Och kunnen I åt mig den väven väva ner

11. Den yngsta hon trädde i skaft och i sked
Den äldsta hon satte sig i väven ner

12. Det första slag hon i silkesväven small

M.11735 I

Där satte hon in den sköna drottningens namn

13. Där satte hon himmel, där satte hon jord
Där satte hon måne, där satte hon sol

14. Det andra slag hon i silkesväven slog
Där satte hon fäder, där satte hon mor

15. Det tredje slag hon i silkesväven slog
Där satte hon in både fåglar och träd

16. Den äldsta hon fällde den väven ned
Den yngsta hon bar den i drottningens famn

17. Så lade de den väven på drottningens arm
Där fick den sköna drottningen skåda ett ramm

18. Så lade de den väven på drottningens knä
Där fick den sköna drottning skåda fåglar och träd

19. Så lade de den väven på drottningens bord
Där fick den sköna drottning skåda måne och sol

FOLKLIVSARKIVET

M. 11735

20. Drottningen uppå golvet går
Och fograre vår jag aldrig såg

21. Och hören I jungfrur vad jag Er säga må
Vävarelönen den skolen I få

22. Den yngsta ska bära mina nycklar på band
Den äldsta jag giver min ende son till man.

23. Detta är ej sedan uti vårt land
Att syster skall taga sin ende bror till man

24. Vad var väl I för en moder så hård
Som sålde oss till tjärar för tio tunnor guld

25. Då vardt det glädje i konungens gård
När konungens de var komna igen

26. Då vardt det glädje i konungens land
När konungen kommit och fått barnen i sin famn.

— i —

[Fru Björklund har lärt denna visa av sin mormor.]

M. 11735

Peder han gångar sig i kammaren in - -

[Herr Peders sjöresa.]

FOLKLIVSARKIVET LUND

1. Peder han gångar sig i kammaren in
Han kammar och han krusar upp sitt hår
Sen gångar han sig in till fostermodern sin
Och frågade vad död han skulle få

2. Ack skall du då uppå sotesängen din,
Ej heller varda slagen uti krig
Men akta dig väl för de bölgorna de blå
Att inte de för korta ditt liv.

3. Nej jag skall bygga skepp utav lättaste kork
Och master utav valfiskaben
Och flaggorna skall vara utav rödaste guld
Och vimplarna skall vara likaså.

4. Och när de hade seglat en fyrahundra mil
Började skeppet till att stå
Då både de till Gud och till sin far i himmelen
om hjälp

M. 11735

Om de detta kunde få.

5. Kaptenen som var en förståndiger man
Och talade förståndiga ord
Han sade mina gossar kom låt oss kasta lott
Om vem bland oss den största synd har gjort

6. Den första gång guldtärningen på taffelbordet sprang
Emellan de skeppareмän
Föll lotten på Peder, den föll för första gång
På vår älskelige konungason.

7. Den andre gång guldtärningen på taffelbordet sprang
Emellan de skeppareмän
Föll lotten på Peder, den föll för andre gång
På vår älskelige konungason.

8. Den tredje gång guldtärningen på taffelbordet sprang
Emellan de skeppareмän
Föll lotten på Peder, den föll för tredje gång
På vår älskelige konungason.

9. Så är det nu jag som den största synd har gjort
Så bekänner jag för eder mina brott.
Två kyrkor har jag rövat, två kloster har jag bränt
Tre flickor har jag närrat och skämt.

M. 11735

10. Om någon utav eder skulle komma i land
Och min fostermoder frågar efter mig
Säg henne att jag tjänar uti främmande land
Säg henne att jag har det ganska bra.

11. Om någon utav eder skulle komma i land
Och min fosterfader frågar efter mig
Säg honom att jag vävar uti evighetens land
Säg honom att han bättra sig må.

12. Om någon utav eder skulle komma i land
Och min fästemö hon frågar efter mig
Säg henne att jag vilar under böljorna de blå
Säg henne att hon gifta sig må.

13. Sen togo de Peder i hans guldgula hår
Och kivade honom uti sjön.
När Peder började sjunka, började skeppet till gå
Och vaja uppå böljorna de blå.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

[Avskrift:]

Den bergtagna.

1. Och jungfrun skulle sig åt ottesången gå
Tiden görs mig lång
Så gick hon den vägen, åt höga berget låg
Men jag vet att sorgen är tung

2. Hon klappade på bergadörren med fingrarna små
Slå upp du höge bergakung drag låsen ifrån

3. Och upp steg höga bergakung drog låsen ifrån
Så bar han den bruden i silkessängen blå

4. Så var hon i berget i åtta runda år
Fick sönerna sju och en dotter så bild

5. Jungfrun gångar sig för bergakungen stå
Och give att jag finge till moder min hemgå

M. 11735

6. Och nog kan du hem till din moder på gå
Blott du ej vill nämna sju barnen de små

7. Och när som hon kom på sin kära moders gård
Ute för henne huld modern står

8. Och var har du varit så längan en tid
Nu haver du väl varit i rosende lid.

9. Och inte har jag varit ute rosende lid
I berget har jag varit så längen tid

10. I berget har jag varit i åtta långa år
Där har jag haft sju söner och en dotter så bild

11. Bergakungen igenom dörren steg
Vi står du här och talar så mycket ont om mig

12. Och inte har jag talat något ont om dig
Men väl om det goda du gjort emot mig

13. Så slog han henne på bleka kind
Så blodet stank på snörekjorteln så fin.

FOLKMINNESARKIVET LUND

M. 11735

14. Packa dig på dörren och låt det ske fort!
Och aldrig skall du komma inför din moders port.

15. Farvål, min kära fader, farvål, min lullda mor
Farvål, min kära syster, farvål, min kära bror.

16. Farvål, du höga himmel, farvål du grö-
na jord!
Nu rider jag till berget, där bergakungen
bor.

17. Så redo de över den mörka, långa skog
Hon bitterligen grät men bergakungen log

18. Så gingo de berget sex gånger omkring
Så öppnades dörren och de stego in.

19. Ung dottern framsatte den röda guldstol:
O, vilen er här, min sorgbundna mor

20. Och hämten mig in de glasen med mjöd:
Tårar vill jag dricka mig självan till död

M. 11735

21. Och första dricken hon av mjödglasen drack
Hennes ögon de lyktes och hjärtat det brast.

— · —

[Avskriven ur en visbok, tillhörig fru Björklunds dotter. Fru Björklund meddelar i ett brev till upptecknaren, att dottern fått den av en skolkamrat, vars mor är född i Vitaby.]

FOLKLIVSARKIVET LUND

Jungfrun gångar sig åt högaste berg

1. Jungfrun gångar sig åt högaste berg
skådar ned i den djupaste dal
där får hon se ett skepp gående
uti Talli, Talli, ta, uti hoppsan sa,
uppå fre matroser där var

M. 11735

2. Ack kära du min moder
får jag en sjömatros
det är den med de mörkbruna lockarne
uti Talli, Talli, Ta, uti hoppsan sa
det är allra kärasten min.

3. Ack kära du min dotter
slått ingen sjömatros
utan låt de matroserna fara
uti talli, Talli, Ta, uti hoppsan sa
och bliv du här hemma hos mig

4. Ack kära du min moder
får jag en sjömatros
det är den med de rosenröda kinderna
uti Talli, Talli, Ta, uti hoppsan sa
det är allra kärasten min.

5. Ack kära du min dotter
slått ingen sjömatros
utan låt de matroserna fara
uti Talli, Talli, Ta, uti hoppsan sa
och bliv du här hemma hos mig.

M. 11735

6. Ack kära du min moder
får jag min arvedel
den kan du mig inte förnena
uti talli, talli ta, uti hoppsan sa
så reser jag med lilla vännen min

FOLKLIVSARKIVET LUND

7. Ack kära du min dotter
slått ingen arvedel,
den haver din fader bortspelat
uti talli, Talli ta, uti hoppsan sa
i kort och i tärningaspel.

8. Säg, haver min fader den bortspelat
uti kort och i tärningaspel
så packa ihop mina kläder
uti Talli, talli ta, uti hoppsan sa
så reser jag med lilla vännen min.

M. 11735

[I en gård i Ravlunda blev upptecknaren vägrad att komma in i boningsstugan för att upprita en plan av den (se Fru Björklund skriver härom i ett brev: "Jag kan även tala om för Er, varför Ni inte fick komma in i den gamla gården i Ravlunda. Folket där äro mycket ridokepliga de Trodde nog att något ont skulle hända dem om Ni fick komma in. Här var en i går kväll som heter Johan Andersson, som kännes till dem, han sade att där låg en stor sten i en skogskulle norr om gården, där brukade gubben gå och blossa och röka med brut om kvällarna för att freda djuren för sjukdom."]

M. 11735

"Den gamle drängen" i Jöns Truls gård, Ingelstorp

[Kallas "den gamle drängen". Här gått till Jöns Truls i Hammar (Ingelstorp) sedan ungdomen. Omkring 60 år. - Se också IV 1.)

FOLKLIVSARKIVET LUND

Sant Blev skulle pjorna inte spinna. Bläste det då var det bra. De skulle lägga en viska på en sten. Bläste den bort blev det ett gott år.

Per med den hete stenar, sa de. Då skulle det Töa lika mycket ovan som under jord.

Tre fåror i Tor (mars) betydde ett gott år.

Den 16 april skulle det så ärtes. Blev det bäst då, att de inte kunde så, skulle de så på loggolvet liké. Man så skulle de.

Regnade det påskadag kunde de så lin på höga balkar d. v. s. det blev ett vått år.

M. 11735

Regnade det midsommar var det värre än eder". Ja, det var dåligt.

Pingstdagsregn var gott.

Bartholomeus kunde man vänta böst"vär".

När Tranan kom på skänsker jör', det var den fredje torsdan i Tor, då skulle där vara slåttj för det sa att dog fön der fönstren annars.

Frös det Troelnatt (vår frunatten) frös det sen 40 nätter.

Beda skulle de vara fria från frost nätterna. Då skulle de kunna sätta bruna bönor.

Mellan korsmässan och morsmässan skulle de så råg för att inte masken skulle ta den.

Galla-veckan skulle de inte slakta. Det var veckan vid den dan som heter Gallus.

Fruntimmersdagarna skulle de börja slå hö i mossarna för att de skulle ha det undan till råghösten.

M. 11735

Ja, då folk gav akt på stjärnorna. De visste på deras ställning hur sent det var. Gjutjämen synes i söder. Karlavagnen är en stjärnbild, Maricrocken en annan.

FOLKLIVSARKIVET LUND

Julafton skulle det vara två ljus tända, mannens ljus och kvinnans ljus. Det ljus som stod sig längst, kom att leva längst. De hade stakar med plats för två ljus.

De gamle kvinnorna plockade nio slags träd som de skulle ha till rökelse. De skulle plocka dem midsommarafton.

De som är erfarna gå inte ut i trädgården sen solen är nedgången. De kunna lätt bli "komne blästa".

Ask är där många som kommit i förtret för och likaså den svenske killen. De blir utslagna över hela kroppen. (kryllar?)

M.11735

Hos Anders Svens i Hammar:

[Hammar, Ingelstorps s:n. — 70 år]

Drängarna sjöng på ägg midsommarafton och hade gillet midsommardagen och dagen efter. Pågarna gick gingsafton. De sjöng den vanliga visan: Godafton om Ni hemma är. Den långa dansen hade de midsommardagen. Då var de ute och sprungo i gårdarna, av en gård i en annan. De förste hade en handduk med sej och i varje gård de var inne så stannade de och lyfte upp den och spelmannen sprang först under och sen de andre. Det var bara vid midsommar de sprang den långa dansen. Det är en 55 år sedan.

M.11735

FOLKLIVSARKIVET LUND

Register.

Årets arbeten och fester (und. jule)
Juden
Bröllop, födsel, sjukdom, död och begravning
Sägner
Oxträgner
Folkvisor
Ordspråk och ordstäv.

M. 1718735

Årets arbeten och fester (utom jul)

Baka, förbud s. 120
Dansa "Gubbe Noak" s. 102
Danslag s. 5, 30, 45 (se också Maj- och Midsommarfirande)
Dragarna, gå över stål s. 7
Eldar s. 79, 139
Fastlagen: s 192
Gillen (se också Maj, Midsommar, Jul och Begravning) s. 44
Födsel, första greptaget s. 9
" " lasset s. 21
Kors, som skydd s. 9, 32
Kransagille s. 68, 75, 86, 90, 95, 100, 117, 120, 190.
Lin, skyddar när det står på sol s. 111
Lin sådd s. 168, 193
Långa dansen s 7, 30, 45, 118, 189, 191, 212.
Majstång (se Midsommarfirande)
" " , avbildningar s. 51, 58, 69, 77, 87, 96, 138, 190, 191.
Majfirande s. 51, 57, 68, 74, 85, 93, 97, 99, 167, 179f, 212.
Majvisa (se föreg.)

M. 1718735

Marknad s. 71, 90.
"Mickel", gå med s. 79, 94
Midsommar, kärleksorakel s. 52
" , plocka blommor till medicin s. 52, 211.
" , åtgärder för att bli gift s. 139.
Midsommarfirande s. 5, 18, 51, 58, 68, 75, 86, 90, 95f, 100, 117, 138, 172f, 190f., 212.
Månen s. 26, 33, 50, 66f.
Märken (se också följande) s. 24, 26, 50, 67.
Märkesdagar, Bartholeneus s 20, 45, 50, 83, 210
Beda s. 210
Blasius s. 8, 209
Fabian s 50
"Froldan" s. 25, 210
Fruntimmersdagarna s. 210
"Galla"-veckan s. 210
Korsmässan s. 210
Mattias s. 45
Michael s. 20
Midsommar s. 210
Mossmässan s. 210
Peter Katt s. 19, 210.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

Märkesdagar, Pingst s. 210
Påskdagen s. 209
Skärtorsdag s. 9
Tor månad s. 9, 19, 51, 209, 210.
Valborg s. 8
Vårfrudagen (se Froedan)

Mässa, ge s. 48.
Ohyra, låsa bort s 23
Orm, gräva ned s. 23
"Piegille" s. ~~79~~ 79, 123
Pingst, tjänga för ägg s. 212
Påsk, gå med "nickel" s. 79, 94.
Röka, för att skydda kreaturen s. 208
Skottdagen s. 140
Stjärnbilder s. 31, 66, 211
Stål, som skydd, s. 7, 21, 41, 46
Sådd (se också Mårken o Märkesdagar) s. 7, 21
25, 84, 209.

Tranan s. 210
Trettondag, pigorna ha gille s. 79, 123.
Väderleken (se också Märkesdagar) s. 8
Öknamn s. 152

M. 11735

Jul.

Dräkter på väggarna s. 62
Felix, gå med, s. 60, 92 f.
Goanisse (Se också Sägner) 49
Gastvåka (se också Sägner) 16, 22, 48, 81, 141
Gödseln, speglakel med. s. 58, 71, 101
Halm, på golvet s. 72, 83, 91
Halmkrona, s 88
Julbröd s. 80, 87, 98, 119.
Juldagen, stanna hemma s. 142
Julgran s. 62
Julklapp s. 61
Julmat, står inne (se också Julbröd) s. 22, 88.
Knut, gille s. 72
" , gå med. 59 f, 89, 92 f. 165.
Lekar s. 62 f, 142.
Mandel i gröten s. 142
Gröten s. 61
Staffan, rida, s. 58, 71, 81, 88, 92, 167, 177.
Stjärnan, gå med, s 62, 72
Tjänarna, få julkaka s. 88
Trettonafton, bylla gluggarna, s. 32
Varsel s. 89, 119, 211.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

Bröllop, födsel, sjukdom, död och begravning.

Ask, få utslag av, s. 210
Barnsängskvinna s. 41
Begravningsgille s. 125
Begravning, majning s. 127
Bernsten, skydd mot hulldom s. 171
Bröllop, skjuta vid, s. 72
Död tar sjukdom med sig s. 124
Dödskamp 122 f.
Dödsvarsel 35, 89, 119, 121 f, 211.
Dagg, botemedel mot sjukdom s. 52
" , vållar sjukdom s. 38
Drömmar s. 35
Gengångare, skydd mot s. 46, 123
Gravar, inte bryta blommor på, s 126
Gravfynd s. 37
"Grimsbettet" s. 39.
Havande kvinna (se också Lyte) s. 53
"Hornmeblåst" s. 24, 210
Hylleblåst s. 134, 210

M. 11735

Kasta ratten s. 24
Kloka s. 17, 23, 24, 38, 40, 49, 105, 108 f., 111 f., 113 f., 132 f., 135, 139, 147, 193.
Kyrkogården, förnål från, s 37, 138
Kyrkspott s. 193.
Lik, vattning av. s. 123
Likbärare s. 125
Likklädnad s 123
Liktåg s. 125, 126
Likvaka s. 127
Lin, skyddar när det slås på sot, s 111.
Lyten, olika slag, s. 32, 52, 54, 116
" , harskår, s. 116
" , skrielyte, s. 37
" , skåver, s. 115 f, 137.
" , slaget, s. 53
" , Twingesjukan, 113 f.
Mara, s. 53, 136
Mordad, se också Spökeri
" , stenar kastas över graven, s. 128 f.
" , namnet väcker inte igen, s. 129.
Naglar, s. 32, 123, 138
Nyfött barn, tvättas, s. 137
Döpt barn, s. 41, 127, 138

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

"Ommeblästa" s. 24, 210.
Rening, när kvinnorna ha, s. 30
Sjukdom (se också Lyte o. Kloka) s. 24, 31, 38 f., 47 f., 52, 65, 124, 134, 138, 147, 210.
Självspilling (se också Spöken) s. 125
Spöken, upplevelse (se också Sägner) s. 11, 34, 46, 56, 64 f., 107 f., 111, 127.
Stål, skydd mot troll och gengångare, s. 41, 46,
"Torsabettet" s. 38
Trollknuta s. 111, 138
Trollkonst s. 48
Vatten, som präst åkt över, s. 47
Varulv s. 53, 136
Vårtor s. 124
Ulltagt s. 111, 138
Älvaklå s. 111, 138.

M. 11735

Sägner

"Brydestua" s. 66, 169.
Bäckahästen, s. 30, 42, 107 f. 148, 192
De dödas pilotta s. 63, 131
"Den onde", 126, 143 f.
Domare s. 27
Eldsvåda s. 105
Gengångare se Spöken
Goanisse s. 11 f. 26, 49, 63, 142
Goavätta ~~(se)~~ också Jul ~~s. 83~~,
Hästar, s 140 f.
Kyrkor s. 37, 49, 83, 149, 150.
Lyktegubbar s. 169
Mannen, som låg hos sin hustru vid lisvädden s. 168
Mara s. 53, 136
Mästertjuvar 103, 106.
Nattravnen s. 15
Nermanade s 12, 29
"Noak Skytt" s. 14, 44, 55, 169
Noe jakt (se föreg.)
Präster, s. 12 f. 29, 130, 150.
Sjöfrun, s 34

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 11735

Sjökreatur s. 55
Sjöfjur s. 55
Skatter s. 36
"Skaumannen" s. 56, 64
"Skansman" s. 56, 64, 82.
Snapphanar s. 151, 170
Skomakare s. 104
Spökeri (se också föreg. avdelning) s. 11, 26, 30, 37, 63, 126, 127, 129f 149, 152.
Troll s. 9, 40, 41, 54, 65, 105, 145f. 168
Underjordiska (se föreg.)
Väskyttar s. 23, 44.
Vättar s. 89

M. 11735

Lokalsägner

(Se också föreg. avdelns.)

Bolshög, ökname, s. 152
Borrby, S:t Cecilias källa s. 150
" , Domaring s. 152
Brösarp. Drottning Margareta, s. 169
" , övrättningsplats s. 170
Flagestad, Jins Hanna, s. 37
Kronovall, Hur godset blev till, s. 151
Löderup, Prästen och Jins Grim (Kristian Tyrann), s 13, 89, 150
" , Fru Cecilia s. 130
Mellby, Helgon s. 83
Nedraby, Kyrkan s. 49
Ravlunda, Drottning Margareta s. 169
Rörum, Kungakällan, s. 73, 82
S:t Olof, Frun som tog S:t Olofs yta s. 149
" , S:t Olofs källa s. 150
Vitaby, Kyrkans byggande, s. 83
Ö. Ingelstad, Kung Inge och kung Sven s. 194
Övedskloster, Flickan som trampade på brödet s. 16

Trefferlalet av dessa ~~folk~~ sägner finns utförligare varianter i uppteckn arens I o. II saml.

FOLKLIVSARKIVET LUND

M. 117357 11

Folkvisor

(Jungfrun och näcken), fragm., sid 43
Och jungfrun gick i kammaren in (Den lille båtsmannen) s. 153
Peder han tjänte på konungens gård s. 156
Agneta gångar sig den breda vägen fram (Den bergtagna), fragm. sid 159
Där skedde ett under uti hela stan (Styvmodern) sid 162.
Det var en gång konungadöttrarna två (De två konungdöttrarna) sid. 195
Peder han gångar sig i kammaren in, (Herr Peders sjöresa) sid. 199
Och jungfrun skulle sig åt ottesången gå sid 202
Jungfrun gångar sig åt högaste berg, fragm. s. 205
Jungfru Mari och hennes son (Legendvisa), fragm. sid 184.

M. 117357 11

Ordspråk och Ordstäv

Sid. 24f, 104, 106, 136

FOLKLIVSARKIVET LUND